

แตรรักที่หนาว

เรื่องและภาพ
ศรีศักดิ์ พิกุลแก้ว

Healthy Planet สุขคติท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการเรียนรู้
แครงรักที่หน้าบัว

เรื่อง ศรีศักดิ์ พิกุลแก้ว

ภาพ ศรีศักดิ์ พิกุลแก้ว

ออกแบบปกและรูปเล่ม น้ำฝน อุตมเลิศลักษณ์

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ

978-6 16-7374-40-6

บรรณาธิการอำนวยการ

ดวงพร เฮงบุญพันธ์

กองบรรณาธิการ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

โดยสำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน (สน.3)

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

979/116-120 ชั้น 34 อาคารเอส. เอ็ม. ทาวเวอร์

ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน พญาไท กรุงเทพฯ 10400

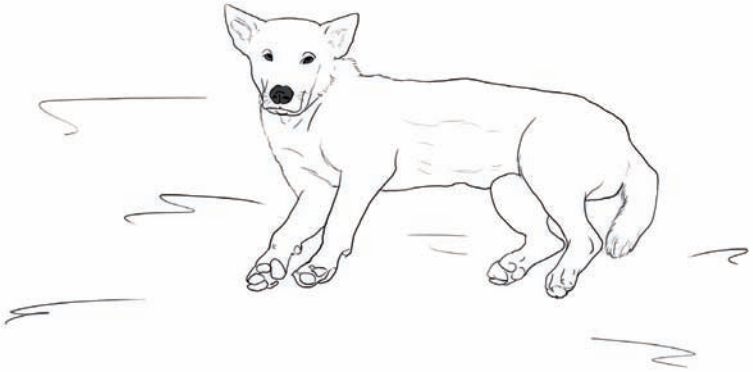
โทรศัพท์ 0 2298 0500 ต่อ 1707

โทรสาร 0 2298 0230

www.thaihealth.or.th

พิมพ์ครั้งที่ 1

ธันวาคม 2554

ดำเนินการผลิตโดย

เพนไท พับลิชชิ่ง

Penthai Publishing

โทรศัพท์ 0 2736 9918

โทรสาร 0 2736 8891

waymagazine@yahoo.com

คำนำ

ท่ามกลางกระแสวิกฤติเศรษฐกิจโลกครั้งใหญ่เป็นประวัติการณ์ในรอบหลายสิบปี ทำให้เกิดการตั้งคำถามว่าวิกฤตินี้จะใหญ่ขึ้นอีกเพียงใด จะยืดเยื้อขนาดไหน และวิกฤตินี้จะส่งผลกระทบต่อสังคมไทยชุมชนหมู่บ้านไทยมากน้อยเพียงใด ความวิตกกังวลว่าอาจจะไม่เกิดขึ้นเลยหากปัจจุบันชุมชนหมู่บ้านไทยไม่ถูกลากเข้าสู่ระบบการผลิตเพื่อขาย

นักวิชาการหลายๆ ท่าน ได้วิเคราะห์ถึงระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยว่าในระบบทุนนิยมยังคงมีอีกระบบดำรงอยู่ในลักษณะคู่ขนาน นั่นคือระบบเศรษฐกิจชุมชนหรืออาจจะกล่าวว่าเป็นศัพท์สมัยใหม่ได้ว่าระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง

ในอดีตชุมชนหมู่บ้านจะมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายเน้นความพอเพียง มีครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต การช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีน้ำใจเป็นพื้นฐานของชีวิต มีพิธีกรรมต่างๆ เป็นระบบการจัดการในชุมชนและให้ความสำคัญของบรรพบุรุษ ผู้เฒ่าผู้แก่ ครอบครัว

ต่อมาหลังจากรัฐและระบบทุนนิยมได้เข้าไปมีอิทธิพลต่อชุมชน การผลิตเชิงเดี่ยวและลัทธิบริโภคนิยมทำให้ชาวบ้านมีรายจ่ายที่เป็นตัวเงินมากขึ้น เพียงเท่านั้น

ยังไม่พอ สิ่งที่ทำลายความเข้มแข็งของชุมชนที่มากที่สุดคือ รัฐและทุนเข้าไปถ่ายโอนทรัพยากรจากระบบชุมชนหมู่บ้าน

ยิ่งรัฐและทุนเข้าไปกอบโกยมากเท่าไร ชุมชนหมู่บ้านไทยยิ่งประสบความอ่อนแอ คำพูดดังกล่าวไม่ใช่คำพูดลอย ๆ ที่ไม่มีหลักฐานรองรับ หากแต่เมื่อกวาดตาไปทั่วแผ่นดินไทย หลังการประกาศแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมากกว่า 40 ปี จะมีสักกี่ชุมชนที่คนในชุมชนไม่ประสบปัญหาความยากจน ไม่ประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมหรือไม่ประสบปัญหาสุขภาพ

จากสถานการณ์ดังกล่าวถึงเวลาแล้วหรือยังที่สังคมไทยควรกลับมาเน้นการพัฒนาที่ไม่มองแต่มิติประสิทธิภาพ การสร้างมูลค่าและกำไรหรือการตลาดด้านเดียว แต่ควรจะเป็นเพื่อประโยชน์ของชุมชนและสังคม

เราไม่ควรลดทอนผู้คนลงไปเป็นเพียงตัวเลข หากควรเป็นเพื่อส่งเสริมศักยภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คำตอบสำหรับคำถามข้างต้นนี้ คงจะต้องช่วยกันค้นหา ไม่ว่าจะใช้ระยะเวลาานเท่าไร

คณะผู้จัดทำ

01 ก่อหนังกั๊ทหัวบัว

1

“ถ้าไม่มีภูหินร่องกล้า นครไทยคงเปรียบเสมือน
อำเภอเล็กๆ ไร้สีสัน...บางคนกล่าว ถ้าไม่มีผู้ก่อการร้าย
คอมมิวนิสต์ ใครจะรู้จักอำเภอนี้...บางคนกล่าว

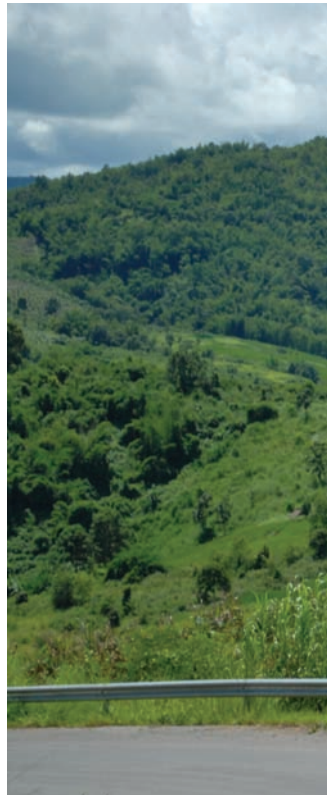
ถ้าไม่มีข้อถกเถียงทางประวัติศาสตร์ อำเภอนี้จะ
น่าสนใจอะไร...บางคนกล่าว

ถ้าไม่มีความน่าสนใจแล้วเราจะไป
ทำไม...บางคนกล่าว”

จะว่าไปคงไม่ยุติธรรมหากเราจะ
ใช้ตรรกะแบบนี้วิจารณ์สถานที่ใดสถานที่
หนึ่ง โดยที่ยังไม่ได้รู้จักสถานที่นั้น
เพียงพอ

เมืองนครไทยในอดีตเมื่อกว่า 20 ปี
มาแล้ว เปรียบเสมือนดินแดนลึกลับ
ดินแดนแห่งเมฆหมอก ดินแดนแห่งความ
ห่างไกล หากใครคิดจะหาเรื่องมาที่นี่เพื่อ
ท่องเที่ยวควรมีคนกล่าวหา ‘ไม่บ้าก็เพี้ยน’

ด้วยความทุลักทุเลของเส้นทาง
ไหนจะอันตรายอันเกิดจากสิ่งสารพัด
ไหนจะภัยคุกคามจากกองกำลังผู้ก่อการ

ร้อยคอมมิวนิสต์ (ผกค.) ลี้ภัยลี้ภัยแล้วแต่เป็นตัว
ผลักดันให้พื้นที่นี้ห่างไปจากสังคมไทยทุกที่

แต่...เหมือนฟ้าหลังฝน หลังการเข้าร่วมเป็นผู้
พัฒนาประเทศของเหล่า ผกค. ความขัดแย้งทางลัทธิและ
แนวความเชื่อที่นำไปสู่ความสูญเสียมลายหายไป พร้อม
กับการประกาศให้พื้นที่ป่าภูหินร่องกล้าเป็นอุทยานแห่ง
ชาติในปี พ.ศ. 2527 หลังจากนั้นเองพื้นที่แห่งนี้จึงพร้อม

เปิดรับสังคมไทย

พูดถึงความขัดแย้งทางการเมืองของโลกสมัยใหม่ ในอีกด้านหนึ่งนครไทยมีประวัติศาสตร์อันลึกซึ้งและยิ่งใหญ่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชนชาติไทย เชื่อว่าหากใครเป็นนักเลงประวัติศาสตร์คงไม่มีใครไม่รู้ว่าจากการตีความและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เมืองนครไทยแท้ที่จริงในอดีตเป็นเมืองบางยางของพ่อขุนบางกลางหาวหรือพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์พระร่วง

จะจริงเท็จอย่างไรเป็นเรื่องที่นักประวัติศาสตร์หรือผู้สนใจต้องศึกษากันต่อไป แต่สำหรับคนในท้องถิ่นแล้วพวกเขาเชื่ออย่างเต็มที่ว่าตนเองเป็นลูกหลานที่สืบเชื้อสายพ่อขุนบางกลางหาวมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย

2

วันนี้ต่างจากวันวาน นครไทยในวันนี้กลายเป็น 'ไฮไลต์' ของนักเดินทางที่ชื่นชอบกลิ่นอายของขุนเขาและธรรมชาติ มีพิกัดนักท่องเที่ยวผู้นิยมธรรมชาติ หากใครหลงใหลความสงบและความเรียบง่ายของวิถีชีวิตชาวชนบท วิถีชีวิตแห่งชาวลูกหลานพระร่วง ณ ที่แห่งนี้ยังมีความเย้ายวนให้น่าค้นหา

จะว่าไปแล้ว...ธรรมชาติ ป่าเขา หรือเรือกสวนไร่เนา

เราสามารถหาคนที่ไหนก็ได้ แต่ทำไมต้องลำบากลำบากนั้งนั้งเดินทางไปจนถึงเมืองแห่งภูเขาแห่งนี้ด้วย เพียงเท่านั้นจะหาคนที่ชุมชนต่างจังหวัดที่ไหนก็ได้ เรียกว่าขับรถออกจากเมืองกรุงแค่ชั่วโมงสองชั่วโมงก็สามารถหาชุมชนที่มีลักษณะเช่นนี้ได้

ถ้าจะพิจารณาเพียงแค่นี้ การนิยามข้างต้นที่มีต่อเมืองนี้คงเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

ความน่าหลงใหลของ ‘ที่นี่’ มันเป็นความรู้สึกที่รู้สึกได้ด้วยใจ สัมผัสได้ด้วยความรู้สึก... คิดดู นอกจากอยุธยา สุโขทัย จะมีสักกี่ชุมชนที่ทำให้เข้าใจตัวตนของเราได้มากขนาดนี้

ไม่ได้ปลูกกระแสชาตินิยมคลั่งชาติอะไร ไม่ได้ต้องการให้มีใครมาอ้างสิทธิ์ต่างๆ จากเรื่องราวตั้งแต่สมัยพระเจ้าเหา เพียงแต่การได้สัมผัสหรือได้อยู่บนดินแดน

ประวัติศาสตร์ เรียนรู้ความเป็นมาของชนชาติตนเอง น่าจะทำให้ชาติเรายังมีจุดยืน ยังมีจุดยึดเหนี่ยว ยังมีราก ไม่ใช่ชาติที่ไหลลื่นไปตามกระแสโลกสมัยใหม่

อาจจะเป็นโชคดีอีกอย่าง ‘นครไทย’ เพิ่งเปิดสู่ โลกภายนอกแค่ 10 กว่าปี ความเป็นตัวตนของคนที่นี่ ยังไม่ถูกกัดกร่อนจากค่านิยมสมัยใหม่

3

การเดินทางเริ่มต้นที่ ‘เจ้าบัสคันส้ม’ พาเราลัดเลาะ ตามเส้นทางหลวงเอเชียหมายเลข 12 สายพิษณุโลก- หล่มสัก ผ่านเทือกเขาสูงแล้วลูกเล่าไปทางทิศอีสานของ ตัวเมืองพิษณุโลก ระหว่างการเดินทางความหวาดเสียวที่

ไม่ได้รับเชิญเริ่มมาเยือน

จะด้วยสภาพของ เจ้าบัสที่ผ่านการใช้งาน มาไม่น้อย หรือจะด้วย สายฝนในฤดูกาลแห่งพระ พิรุณที่แห่มาต้อนรับผู้มา เยือนจากกรุงเก่าก็ตามที่ เกือบทุกโค้งโดยเฉพาะ เวลาลงเขามีเสียงเอี้ยด ฮ้ำดให้ได้ลุ้นจนตัวโก่ง

มิใช่เพียงความเสียวสันหลังเพียงอย่างเดียวที่ออกมาต้อนรับ บรรดาขุนเขาและแมกไม้ต่างพากันออกมาอวดโฉมกันอย่างไมเกรงใจกัน

สำหรับผู้ที่ไม่เคยมาเยือนพื้นที่ป่าบริเวณภาคเหนือตอนล่างมักจะมีเชื่อและอคติว่า ถ้าจะขึ้นดอย จะดูป่า ดูเขา ต้องเขียงใหม่ เขียงรายเท่านั้น ก็ไม่ผิดที่ส่วนมากจะคิดอย่างนั้น ในเมื่อพื้นที่นี้เพิ่งเป็นพื้นที่เปิดให้สังคมไทยได้ยลโฉมเมื่อไม่นานมานี้เอง

กว่า 90 กิโลเมตร บนน้องสี่คนตี ด้วยความหิวหยาและความที่เป็นคนแปลกถิ่น อีกสิ่งที่พากันออกมาต้อนรับ คือ ความเป็นกันเอง ความมีน้ำใจ และที่สำคัญ คือ สำเนียงที่ไม่คุ้นหู ‘จะเหนือก็ไม่ใช่ จะอีสานก็ไม่เชิง’ รู้แต่ว่าสำเนียงนั้นเต็มไปด้วยความจริงใจ

ถึงนครไทยแต่ยังไม่ถึงที่หมาย ก่อนเดินทางพอจะทราบเลา ๆ ว่า ‘ชุมชนนาบัว’ อันเป็นที่หมายอยู่ถัดไปทางทิศเหนืออีกประมาณ 10 กิโลเมตร แต่จะด้วยความไม่รอบคอบหรือความที่คิดไปเองแบบคนเมืองที่เข้าใจไปเองว่าทุกพื้นที่ในประเทศไทยสามารถเดินทางถึงกันได้ตลอดเวลา บ่ายสองโมงแก่ ๆ ของวันนั้นเองที่ชายหนุ่มผู้แต่งตัวผิดแปลกไปจากคนท้องถิ่นยืนเกาหัวแกรก ๆ พร้อมกับอาการที่บ่งบอกว่า ‘ตกรถ’

4

ยื่นหน้ายื่นหลังซ้ายได้ไม่นาน มีเสียงตะโกนแว่วมา
แต่ไกล

“จะไปบ้านไหนเหรอฟ่อหนุ่ม ทำทางจะตกรถ
นะเรา”

พูดคุยกับเจ้าของเสียงได้ไม่นานแกก็บอกว่า “บ้าน
นอกก็อย่างนี้แหละ รถเข้านาบัวมีวันละ 2 รอบ เข้ารอบ
หนึ่ง เทียงรอบหนึ่ง คนส่วนใหญ่ที่นี้เขาใช้รถส่วนตัวกัน
ทั้งนั้น”

อยุธยาไม่สิ้นคนดีฉันใด นาบัวไม่สิ้นคนมีน้ำใจฉัน
นี้ ลุงคนที่สนทนาด้วยรับอาสาพาไปส่ง อาจจะมี
ธุระต้องเข้านาบัวด้วยอยู่แล้วแกจึงให้ติดรถไป แต่ก็แหม...
ถือว่าลุง ‘ใจ’ พอสมควรทีเดียว คนไม่รู้จักมักจี่แถมยังเพ็ง
เจอกันยังกล้าให้ติดรถมาด้วย

นั่งรถจากตัวอำเภอมาตามถนนสายนครไทย

- บ้านนาเมือง
ราวๆ กิโลเมตรที่
8 จะพบแยกทาง
เข้าหมู่บ้านต่างๆ
ของตำบล ลุงแก
ก็ใจดีว่าจะไปส่ง
ให้ที่ อบต. ส่วน

จะไปไหนต่อให้ประสานกับเจ้าหน้าที่น่าจะสะดวกที่สุด
 ด้วยสงสัย...ระหว่างทางก่อนถึงตัวตำบลไม่เห็น
 มีการทำนาบัวเลย มีแต่นาข้าวปกติทั่วๆ ไป สลับไร่
 ข้าวโพด และพื้นที่ป่าแปลกๆ ที่มีการปักเขตและป้าย
 อะไรบางอย่างที่เห็นไม่ชัดเท่านี้เอง

แล้วอย่างนี้จะเรียกตำบลนาบัวได้อย่างไร อันนี้ก็
 ยังสงสัยอยู่

จากข้อมูลที่ได้รับจากองค์การบริหารส่วนตำบล
 ทำให้ทราบว่า ตำบลนาบัวมีเนื้อที่ทั้งหมดโดยประมาณ
 210 ตารางกิโลเมตร แบ่งเขตการปกครองเป็น 15
 หมู่บ้าน มีพื้นที่ใช้งานเพื่อการเกษตรประมาณ 34.43

ตารางกิโลเมตร มีแม่น้ำแควน้อยไหลผ่านตลอดปี
ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมี
ประชากร 8,531 คน

ปัจจุบันแบ่งเขตการปกครองเป็น 15 หมู่บ้าน
ดังนี้

- หมู่ที่ 1 บ้านนาคาลัย
- หมู่ที่ 2 บ้านมุงสี่เสียด
- หมู่ที่ 3 บ้านโนน
- หมู่ที่ 4 บ้านนาบัว
- หมู่ที่ 5 บ้านนาจาน
- หมู่ที่ 6 บ้านน้ำทวน
- หมู่ที่ 7 บ้านนาไก่อ่เชีย
- หมู่ที่ 8 บ้านโนนบึง
- หมู่ที่ 9 บ้านน้ำลอม
- หมู่ที่ 10 บ้านนาคาลัย
- หมู่ที่ 11 บ้านร้องกอก
- หมู่ที่ 12 บ้านมุงหอย
- หมู่ที่ 13 บ้านไร่พัฒนา
- หมู่ที่ 14 บ้านน้ำตอน
- หมู่ที่ 15 บ้านน้ำแจ้งพัฒนา

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลนครชุม และ ตำบลน้ำกุ่ม
 ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลยางโกน และ ตำบลเนินเพิ่ม
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลบ้านพร้าว
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลนครไทย

ภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่ของตำบลนาบัวจะเป็นที่ราบภูเขา มีลักษณะเหมือนกระทะหงาย มีพื้นที่สูงและภูเขาเป็นขอบของที่ราบ ลักษณะเป็นเนินดินสูงคล้ายหลังเต่า น้ำไม่ท่วม และมีความอุดมสมบูรณ์ เพราะในฤดูฝนน้ำจะขังและพัดพาดินตะกอนมาทับถมทุกปี จึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก นอกจากนี้ยังมีเขตที่สูงหรือเขตที่ราบลาดเชิงเขา ในบริเวณนี้พื้นที่มีลักษณะเป็นเนินดินที่มีขนาดไม่สูงนักและตั้งอยู่ในที่ราบลาดเชิงเขา มีลำธารลำห้วยสายสั้นๆ ไหลผ่าน น้ำไม่ท่วม

ภูมิอากาศ

ฤดูร้อน อากาศแห้งแล้ง ร้อนจัดในเดือนเมษายน และไปสิ้นสุดฤดูร้อนในเดือนพฤษภาคม

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม และไปสิ้นสุดในเดือนตุลาคม อากาศในเดือนนี้จะมีความชื้นสูง มีฝนตกชุก

ตอนกลางคืน อากาศเย็นถึงเย็นมาก

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมไปถึงต้นเดือน
กุมภาพันธ์ ช่วงนี้อากาศหนาวเย็นและแห้งแล้งในเดือน
มกราคม อากาศจะหนาวเย็นที่สุดประมาณ 7-3 องศา
เซลเซียส

แหล่งน้ำธรรมชาติ

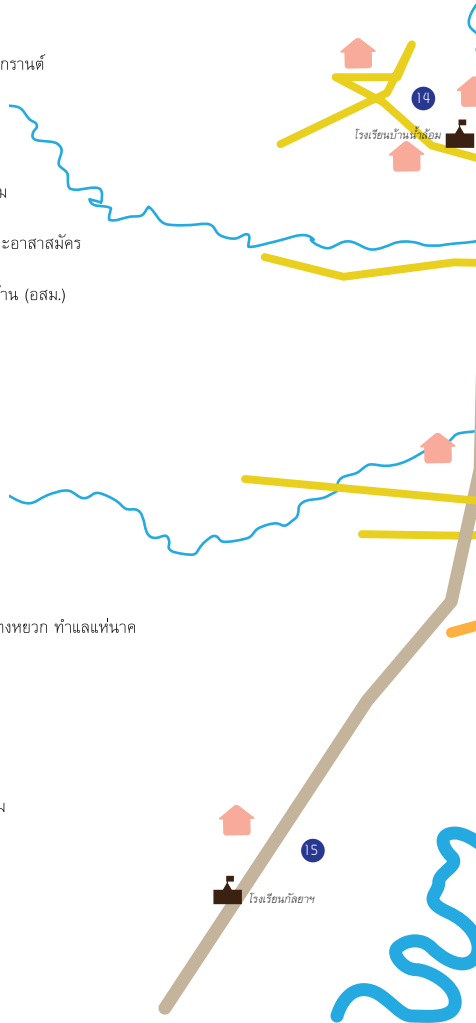
แม่น้ำสำคัญสายหลักของชุมชนนบุรีคือแม่น้ำ
แควน้อยซึ่งมีแหล่งกำเนิดจากการรวมตัวของลำห้วย
หลายสายจากชายแดนประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย
ประชาชนลาว รวมกันเป็นแม่น้ำแควน้อยแล้วไหลผ่าน
พื้นที่ของอำเภอนาหว้าจังหวัดเลย ไหลเข้าไปในเขตพื้นที่
ของอำเภอนครไทยตรงบริเวณตำบลน้ำกุ่ม ผ่านตำบล
นครชุมนบุรี เนินเพิ่ม นครไทย และหนองกะท้าว ไหล
ผ่านไปยังท้องที่ของอำเภอชาติตระการ อำเภอวัดโบสถ์
อำเภอพรหมพิราม ไหลผ่านตำบลโคกช้างอำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลกและไหลไปรวมกับแม่น้ำวังทอง ที่อำเภอ
วังทอง จังหวัดพิษณุโลก จากนั้นไหลไปรวมกับแม่น้ำน่าน
ที่ตำบลท่าฬ่อ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

แผนที่แหล่งปฏิบัติการเชิงรุก หัวบัว

- 01** กลุ่มทำเครื่องดนตรีไทย
- 02** - ศูนย์การดูแลสุขภาพจิตชุมชน
 - กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์
- 03** - ประเพณีแห่ธงและปักธงบนเขาในวันสงกรานต์
 - กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าบ้านโนน
 - การทำบายศรี
 - ธนาคารหมู่บ้าน บ้านโนน
 - กลุ่มฝึกปลอดภัยสารพิษ
- 04** - การบริหารจัดการท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม
 - เวทีวิชาการชาวบ้าน
 - หน่วยวิจัยวิถีเกษตรคนตำบลนาบัวร่วมใจและอาสาสมัคร
 - กองทุนสุขภาพตำบลนาบัว
- 05** - กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
 - แผนแม่บทชุมชน
- 06** - กลุ่มทอผ้าลายพื้นบ้าน
 - การทำบัญชีครัวเรือน
 - การดูแลสุขภาพด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้าน
 - ธนาคารหมู่บ้าน บ้านนาบัว
 - กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลนาบัว
 - กลุ่มทำปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด
- 07** - ชมรมผู้สูงอายุตำบลนาบัว
 - ชมรมนวดแผนไทย
 - หลักสูตรท้องถิ่นเครื่องปั้นดินเผา
 - กลุ่มเยาวชนหมู่บ้านมิตรเบอร์วิน
- 08** - ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน
- 09** - กลุ่มงานศิลปะงานหัตถกรรมพื้นบ้านแทงหยวก ทำแล่น้ำนาค
 - กลุ่มดนตรีไทย
- 10** - กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์หมู่บ้าน
 - กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
- 11** - กลุ่มจักสานกระจาดลายดาว
- 12** - สุขภาพพื้นบ้าน
- 13** - สภาองค์กรชุมชน
- 14** - ศูนย์เรียนรู้เกษตรผสมผสานบ้านน้ำล้อม
 - กลุ่มหมู่บ้านมิตรเบอร์วิน
 - ประเพณีเลี้ยงผีปู่ นางแคนและเจ้าบ้าน
 - กลุ่มทำน้ำยอบเนกประสงค์
 - การอนุรักษ์วังปลา
 - การอนุรักษ์ป่าชุมชน
- 15**

02 แร่กพบ

.....

ชะรอยข่าวลือที่ว่าชุมชนนี้มีไมตรีจิตแก่ผู้มาเยือน
 ทำจะเกินความจริงเสียแล้ว ตั้งแต่ที่มาถึง อบต. อยาก
 จะประสานงานหาที่พัก หาคนนำทาง หาข้าวหาปลา
 กิน ไม่เห็นจะมีใครออกมาต้อนรับแขกผู้มาเยือนแม้แต่
 คนเดียว

ชะโงกหน้าเข้าไปในห้องทำงานพบแต่ความว่าง
 เปล่า ยกนาฬิกาขึ้นดูเพิ่งสามโมงครึ่ง สบถออกมาโดยยัง
 ไม่ทันรู้ความจริง “นี่แหละข้าราชการไทย ทำงานหวานเย็น
 ยังไม่ทันหมดเวลางานเลยกลับบ้านกันหมดแล้ว”

กำลังจะย่างเท้ากลับพร้อมกับความคิด
 ว่าไปตายเอาดาบหน้าก็ได้ เหลือบไปเห็นที่อาคาร
 อเนกประสงค์ด้านหลัง ที่แท้ความคิดไปไวกว่าแสง
 บรรดาเจ้าหน้าที่ อบต. และชาวบ้านที่สงสัยว่าหายไปไหน
 พวกเขามารวมตัวประชุมเตรียมบทเรียนเพื่อถ่ายทอดให้
 ชุมชนอื่นที่จะเข้ามาดูงานในอีก 2-3 วันข้างหน้า คนเรา
 นี้ละหนามักตีตนไปก่อนไข้จริงๆ

สักพักคนในที่ประชุมเริ่มแปลกใจ ทำไมมีคนมายืน
 เก๋ๆ กังๆ อยู่หน้า อบต. จึงมีเจ้าหน้าที่เดินมาสอบถาม
 มาติดต่อธุระอะไร จึงตอบไปว่า ได้ข่าวว่าชุมชนนาบัว
 เป็นหนึ่งในชุมชนต้นแบบด้านกิจกรรมชุมชนสุขภาวะ
 ทั้งยังมีจุดเด่นในเรื่องประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตท้องถิ่น
 ตนจึงอยากขอเข้ามาเรียนรู้และพักในชุมชนประมาณ

2-3 วัน

นั่งคุยไปคุยมา
กับเจ้าหน้าที่ พอดี
ประเจตน์ หมื่นพันธ์
นายกองค์การบริหาร
ส่วนตำบลนาบัว เดิน
ออกมาจากห้องประชุม
พอดี พร้อมๆ กับ
เจ้าหน้าที่แจ้งให้นายกฯ
ทราบเรื่องที่เรากำลัง
พูดคุยได้เพียงครึ่ง

นายกฯขอตัวกลับไปประชุมต่อ 10 นาทีผ่านไปพี่ประเจตน์
กลับมาพร้อมชายกลางคนหุ่นลั่นทัด ผิวดำแดง และ
แนะนำให้รู้จัก พี่ตม-อุดม สอนศรี สารวัตรกำนันตำบล
นาบัว ชายผู้ที่จะมาดูแลตลอด 3 วันที่พักอยู่ที่นี้

นาบัวเสียดังอดีต

ก่อนกลับเข้าที่พักบอกพี่ตมว่าอยากจะคุยกับผู้ที่
ทราบประวัติความเป็นมาและลักษณะความเป็นอยู่ของ
ชุมชนพอเป็นสังเขป เพื่อในกรณีไปในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์
หรือมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์จะได้เชื่อมโยงได้
ไม่ขาดตอน

พี่ตมแกก็ตีเริ่มทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลทันทีทันใดพาไปนั่งคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่ของชุมชนในเย็นวันนั้นเลย ซึ่งเราก็ไปอย่างไม่มีพิธีรีตองอะไร แบบที่ไปร่วมอาหารเย็นเลยทีเดียวนะ

เวลาที่ถามถึงประวัติความเป็นมา สิ่งที่น่าสนใจได้คือ ชาวบ้านชุมชนนี้มีความภูมิใจในความเป็นมาของตนเองมาก เห็นได้จากแววตา เกือบทุกคนที่มาร่วมวงจะช่วยกันตอบ ช่วยกันเติมในสิ่งที่แต่ละคนหลงลืม ที่สำคัญในวงสนทนายังมีนักวิชาการท้องถิ่นร่วมอยู่ด้วย ข้อมูลที่ได้จึงมีความน่าเชื่อถืออยู่พอสมควร

คุยไปพอสมควรก็พอปะติดปะต่อเรื่องราวได้ความว่า ชุมชนนาบัวเป็นตำบลที่มีความเก่าแก่มาตั้งแต่สมัยยุคหินซึ่งมีหลักฐานที่หลงเหลือมาจนถึงปัจจุบัน คือผาขีดที่บ้านน้ำแฉ่งพัฒนาหมู่ที่ 15 นอกจากผาขีดแล้วยังมีสระน้ำโบราณคือสระน้ำแฉ่ง ต่อมายุคก่อนสุโขทัย มีตำนาน

เล่าว่า บ้านนาคาลัยเดิมชื่อบ้านหน้าค่าย ซึ่งเป็นกลุ่มบ้านที่อยู่ก่อนถึงเมืองนครชุม หรือเดิมนครชุม ที่พ่อขุนบางกลางหาวตั้งกองทัพ จะมีหลักฐานให้เห็น คือเสมาและพระธาตุในวัดบ้านนาบัว

ส่วนหลักฐานในยุคใกล้เคียงเท่าที่ชุมชนจะพอสืบเสาะมาได้ คือ พื้นที่นี้ได้รับการตั้งเป็นชุมชน เมื่อ พ.ศ. 2131 มีผู้นำชุมชนคนแรกชื่อ ‘นายคง’ และได้รับการจัดตั้งเป็นตำบล เมื่อ พ.ศ. 2466 โดยมีขุนนาบริบาล (สาส์นสุขรัง) เป็นผู้นำ การเรียก ‘นาบัว’ สืบเนื่องมาจากเรื่องเล่าขานต่อกันว่าชุมชนแห่งนี้มีพื้นที่ที่เป็นนาข้าวในช่วงฤดูทำนาเมื่อปักดำนาแล้วจะมีดอกบัวผุดขึ้นพร้อมกอข้าว ชาวบ้านเรียกว่า ‘บัวผุด’ มีลักษณะเป็นกอบัวเล็กๆ ใบสีเขียว ดอกสีม่วงจะบานสะพรั่งคล้ายเป็นนาบัว (ปัจจุบันยังมีให้เห็นในแปลงนาของหมู่ที่ 3 และ 8)

ประชาชนส่วนใหญ่เป็นคนที่อพยพถิ่นเดิม ประชาชนบางส่วนอพยพมาจากอำเภอณาแก้วจังหวัดเลย พื้นที่นี้เดิมเป็นพื้นที่การตั้งค่ายทหาร ชื่อว่าบ้าน ‘หน้าค่าย’ ปัจจุบันชื่อเพี้ยนเป็น ‘นาคาลัย’

สมัยโบราณคนในชุมชนตำบลนาบัวจะมีการทำเครื่องปั้นดินเผาใช้เอง เช่น โอ่ง คนโทน้ำ จะมีเตาเผาที่คงสภาพให้เห็นได้ที่บ้านนาไก่เตี้ย ส่วนเตาที่อยู่ใกล้ลำน้ำแควน้อยถูกน้ำพัดทำลาย แต่ยังสามารถพบเห็นเศษหรือ

ภาชนะเครื่องปั้นดินเผาฝีมือช่างท้องถิ่นได้ในตำบล

สังคมเครือญาติ ใครๆ ก็รู้จักกัน

เรื่องนี้อาจจะไม่ใช่เรื่องแปลกสำหรับชุมชนในชนบทที่ส่วนใหญ่มีความเกี่ยวดองกันในลักษณะเครือญาติ ในอดีตทุกคนรอบครัวจะมีความสัมพันธ์กันด้านแรงงาน มีการช่วยเหลือกันทำงาน เช่น ลงแขก และถ้าบุคคลใดอพยพไปอยู่ต่างถิ่นก็จะกลับมาประกอบพิธีกรรมหรือมาร่วมงานของท้องถิ่น เช่น ปักธงวันสงกรานต์ พิธีบวชพระ พิธีไหว้บรรพบุรุษ

ส่วนคนที่มาจากถิ่นอื่นก็จะเป็นแขกหรือสะใภ้

เพียงเท่านี้คงไม่น่าสนใจ ที่น่าสนใจอยู่ที่จำนวนนามสกุลที่หลากหลาย ลุงชวน อดีตผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3 บ้านโนนเล่าให้ฟังว่า สมัยที่กรมปกครองสำรวจนามสกุลของคนในหมู่บ้านพบว่าจากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 175 ครัวเรือน มีนามสกุลถึง 145 นามสกุล

นายยะนี่เองที่แสดงให้เห็นว่าพื้นที่นี้เป็นเส้นทางค้าขายมาตั้งแต่ครั้งอดีต ที่สำคัญคนในชุมชนนี้เป็นคนที่มีจิตใจเปิดกว้าง ให้อิสระคนในชุมชนที่จะเลือกแต่งงานกับคนภายนอกก็ได้

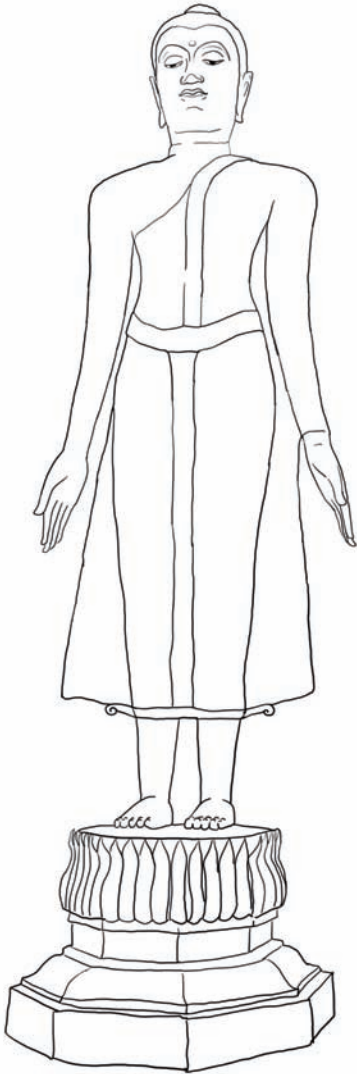
“พูดลาวก็มิใช่ พูดทองก็ไม่เป็น”

สงสัยตั้งแต่นานครั้งแรกแล้วว่าคนนาบัวพูดสำเนียงแปร่ง ๆ ยังไงก็ไม่รู้ จะเหนือก็ไม่ใช่ อีสานก็ไม่เชิง แต่ว่ามีลักษณะผสมผสานกัน...ถามไปถามมา หมอแห้ว - สุวรรณ เมืองพระฝาง นักวิชาการท้องถิ่นและแกนนำคณะกรรมการภาคประชาชน ไซซ้อซ้อใจให้ฟังว่า

“ที่เคยอ่านบทความของศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ท่านกล่าวว่า คนนครไทยจะเรียกคำนำหน้าชื่อผลไม้ทุกชนิดด้วยคำว่า ‘หมาก’ เหมือนชาวสุโขทัยโบราณ เช่น หมากม่วง (มะม่วง) หมากพร้าว (มะพร้าว) หมากกอก (มะละกอก) หมากซา (พุทรา) หมากโอ (ส้มโอ) หมากเกี้ยง (ส้มเกลี้ยง)

“ด้วยเหตุดังที่อาจารย์อ้างถึงก็น่าจะพอ
สันนิษฐานว่าเป็นภาษาพูดที่ใช้กันมาตั้งแต่สมัยพ่อขุน
บางกลางหาว ส่วนสำเนียงการพูดหากลองฟังดู
ดีๆ ก็มีส่วนที่คล้ายกับภาษาที่ชาวอำเภอหล่มสัก
อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดเลย
ซึ่งเป็นพื้นที่ติดต่อกันนะ”

03 กิจกรรมภาคประชาชน
พลังที่ถูกมองข้าม

พยายามชักใช้ไล่เสียงคนในชุมชนทั้งแบบตั้งใจและแบบอาศัยจังหวะที่เพลอว่าจริง ๆ แล้วที่นี้มีปัญหาใหญ่ ๆ อะไรบ้าง ไม่น่าเชื่อว่าชาวบ้านส่วนใหญ่กลับสายหน้า แถมบอกว่าที่นี้อยู่แบบเครือญาติ ใครเหลือใครขาดก็ช่วยกันไป เวลาเป็นเรื่องอะไรก็อะลุ่มอล่วยกัน

ฟัง ๆ ดูแล้วก็อดแปลกใจไม่ได้ ยิ่งเมื่อระบบการผลิตจากผลิตเพื่อกินมาเป็นผลิตเพื่อขายอย่างในปัจจุบันด้วยแล้ว ชุมชนเกษตรกรรมแบบนี้จะหลีกเลี่ยงปัญหาหนี้สิน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสุขภาพไปได้อย่างไร

จะว่าคนที่นี่ไม่ใช่สารเคมีหรือก็ไม่ใช่ จะว่าไม่มีการทำไร่ทำนาเชิงเดี่ยวหรือก็ไม่ใช่ จะว่าไม่มีอุปกรณ์การเกษตรสมัยใหม่ก็ไม่ใช่

นั่นสิ... หากเรื่องการทำเกษตรกรรมไม่ใช่ปัญหาใหญ่ แล้วปัญหาของชุมชนคืออะไร

ตัวตนที่ไม่ได้รับการยอมรับ

มีเรื่องเล่าปากต่อปากจากผู้เฒ่าผู้แก่ว่าตั้งแต่สมัยก่อนกว่าร้อยปีมาแล้ว เวลาใครจะทำอะไรในชุมชนที่เกี่ยวกับคนอื่น ๆ จะต้องนำเรื่องนั้นเข้าพูดคุยกันกับคนในชุมชนเพื่อให้ได้การยอมรับก่อน เพื่อที่จะไม่เกิดความขัดแย้ง ทั้งยังนำไปสู่พลังของการทำงานให้สำเร็จ ถ้าจะพูดแบบศัพท์สมัยใหม่ก็อาจจะเรียกว่า การใช้กระบวนการ

แบบมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

แหม...คนที่นี่เป็นคนหัวก้าวหน้ามากกว่า ร้อยปีเชียว

เรื่องนี้ขอยืนยันด้วยประสบการณ์ตรง ขณะที่เก็บข้อมูลและถ่ายภาพ บังเอิญหลงเข้าไปในวงสนทนาของเหล่าผู้นำชุมชนที่กำลังแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องแผนชุมชนกันอย่างเผ็ดเดือด

แรก ๆ ยังไม่รู้ว่าคนที่นี่เขาพูดคุยกันดุเดือดแบบนี้ ดูไปดูมาถ้าไม่เข้าไปห้ามทัพคงไม่พ้นจะปาก พักหนึ่งจึงได้เข้าใจว่าถ้าเป็นเรื่องส่วนรวมคนที่นี่คุยกันแบบนี้เพื่อให้ส่วนรวมได้ผลประโยชน์กันถ้วนหน้าจริง ๆ

ในเมื่อคนที่นี่มีระบบการบริหารจัดการชุมชนที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพอยู่แล้ว ทำไมจึงยังเป็นปัญหาอีก

เรื่องนี้หมอแหวให้
ทัศนะที่น่าสนใจว่า

“ปัญหาของที่นี่เป็นเรื่องที่คนอื่นนอกชุมชนมองไม่เห็น ตัวตน มองไม่เห็นพลัง โดยเฉพาะหน่วยงานของราชการ ยิ่งสมัยก่อนเมื่อ 20 กว่าปีที่แล้วข้าราชการใช้ตนเองเป็น

ตัวตั้ง มองตำบลดนาบัวลำหลัง เวลาจะทำอะไรก็จะเกณฑ์ชาวบ้านมาฟังสิ่งที่ตนพูด โดยไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนแสดงความคิดเห็น หรือแสดงไปแล้วก็โดนดูถูกดูแคลน

“ชาวบ้านเขาก็คิดว่าทำงานแบบนี้มันผิดหลักของชุมชน คนนาบัวจะทำอะไรต้องมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ยิ่งมาเจอการทำงานแบบจบจวย แบบไฟไหม้ฟาง วิฤติศรัทธาตรงนี้มันก็เลยเกิดการเข้าใจไม่ตรงกัน ทั้งสองฝ่าย คือ ชาวบ้านก็ไม่เอาข้าราชการ ข้าราชการก็ไม่เอาชาวบ้าน

“อย่างกรณีประเพณีเลี้ยงผีปู่ ถ้าหน่วยงานราชการเข้าใจและมองเห็นแก่นแท้ของประเพณีว่ามีจุดประสงค์เพื่อคนในชุมชน เวลาข้าราชการจะทำอะไรก็จะต้องประสานงานไปที่คนที่มีความสำคัญ เช่น ร่างทรงหรือนางแต่่ง การทำงานก็จะได้รับการยอมรับ”

เวทีวิชาการชาวบ้าน กิจกรรมสร้างพลังชุมชน

อย่างกระนั้นเลย...เมื่อหน่วยงานที่รับผิดชอบมักจะมองไม่เห็นพลังของชุมชน คนนาบัวจึงคิดว่าถ้าอย่างนั้นเราลองทำงานภาคประชาชนเองน่าจะดีกว่า

หมู่ที่ 2 บ้านบุงสีเสียด เป็นชุมชนแรกที่จุดฉนวนการทำงานภาคประชาชนอย่างเป็นทางการ โดยในปี พ.ศ. 2540 หมู่บ้านนี้ริเริ่มจัดประกวดหมู่บ้านสาธารณสุข

มูลฐานขึ้นมา จากความสำเร็จในครั้งนั้นเองคนนาบัวทั้ง ตำบลจึงเห็นพ้องต้องกันว่าควรจัดงานในระดับตำบลขึ้น เพื่อให้แต่ละหมู่บ้านหรือกลุ่มได้มีโอกาสนำเสนอผลงาน ในรอบปีที่ผ่านมาของตนเอง โดยตั้งชื่องานว่า ‘งานเวที วิชาการชาวบ้าน’

ถามว่าทำไมกิจกรรมนี้ถึงสามารถดึงพลังชุมชน ออกมาได้

ง่าย ๆ คงต้องบอกว่าก็เพราะงานนี้ไม่ใช่งานของใคร คนเดียว แต่งานนี้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีเวทีแสดง ความคิดเห็น นำเสนอปัญหาและความต้องการของตนเอง นำเสนอผลงานของแต่ละหมู่บ้าน สะท้อนปัญหาและความต้องการของหมู่บ้านให้คนอื่นทราบ นอกจากนั้น ในการนำเสนอจะมีการเปลี่ยนผู้นำเสนอรายใหม่ทุกปี เพื่อเป็นการสร้างผู้นำรุ่นใหม่

ยิ่งปีหนึ่งเดียวได้นกสองตัว ในงานยังถือโอกาสให้ ประชาชนชาวบ้านที่มีความสามารถด้านดนตรีพื้นบ้านซึ่ง กำลังจะสูญหายได้ขึ้นแสดงบนเวที เรียกว่าเป็นการจัด เวทีภูมิปัญญาชาวบ้านนาบัวอีกรูปแบบหนึ่งไปพร้อม ๆ กันด้วย

ทั้งนี้การจัดเวทีวิชาการชาวบ้านกำหนดขึ้นในวัน ที่ 8 ของเดือนมกราคมของทุกปี มีการเวียนเป็นเจ้าภาพ ไปตามหมู่บ้าน อีกสิ่งที่ทำให้เห็นว่างานนี้เป็นงานของ

ประชาชนจริง ๆ คือ ในช่วงแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540-2546 ทุกหมู่บ้านจะลงขันช่วยกันหมู่บ้านละ 2,000 บาท เพื่อใช้จัดงานกันเอง พอในปี พ.ศ. 2547 อบต.นาบัว จึงได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการจัดงานจำนวน 20,000 บาท เพราะได้เห็นถึงความสำคัญของกิจกรรม

จากจุดเริ่มต้นขยายมาสู่การทำงานด้านอื่น ปัจจุบันตำบลนาบัวมีการรวมกลุ่มเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมถึง 32 กลุ่มในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านธุรกิจชุมชน ด้านการเงิน ด้านสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ด้านสังคม และด้านการเมืองการปกครอง

งานนี้ต้องขอคารวะจริงๆ กับการแสดงออกถึงพลัง
ของชุมชนตำบลนาบัว

สภาองค์กรชุมชน การตรวจสอบที่มาจากภายใน

นอกจากเวทีวิชาการชาวบ้าน อีกหนึ่งกิจกรรมที่
ถือว่าเป็นจุดเด่นของชุมชนนาบัว คือ สภาองค์กรชุมชน
แต่ถ้าจะบอกว่าเป็นนวัตกรรมของชุมชนเองก็ไม่ถูกต้อง
นัก เพราะสภาที่ว่านี้แท้จริงแล้วเป็นองค์กรชุมชนที่เกิด
ขึ้นจากนโยบายภาครัฐที่กำหนดให้ตำบลจัดตั้งขึ้นมา

“แม้ว่าที่มาของสภาชุมชนจะมาจากคำสั่งของภาค
รัฐ แต่การทำงานของเราก็ไม่เหมือนชุมชนอื่นที่สภาแทบ
จะไม่มีปากไม่มีเสียง ที่เคยได้ยินมาว่าคนนาบัวแปลก
เปลี่ยนความคิดกันดุเดือด ถ้าได้เข้าไปดูตอนประชุม
สภาฯ คุณจะตกใจว่าดุเดือดยิ่งน้อยไป ที่ดุเดือดนี้ก็มา
จากที่เราคิดจะทำให้ชุมชนให้ดีที่สุด” นายกช อบต.นาบัว
พูดถึงจุดเด่นของสภาองค์กรชุมชนนาบัว ให้ฟัง

จะว่าไปแล้วการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนก็ถือว่าเป็น
รูปแบบการกระจายอำนาจในการตรวจสอบการ
ทำงานของ อบต. ที่น่าสนใจไม่น้อย

ผลพลอยได้อีกอย่าง คือ เป็นช่องทางในการ
ประสานงานกับ อบต. ในประเด็นปัญหาที่ฉุกเฉินหรือ
ไม่ได้บรรจุในแผนของชุมชน ตลอดจนประสานงานกับ

หน่วยงานภายนอกเมื่อข้อร้องทุกข์ของประชาชนนั้นทาง
ท้องถิ่นไม่สามารถบริหารจัดการได้

คำจําเวาชน หนทางรู้จักตนเอง

ในเมื่อเด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า การจะจัด
กิจกรรมเฉพาะในภาคส่วนของผู้ใหญ่คงไม่ใช่ทางออกที่
จะสร้างความยั่งยืนแน่ๆ ชุมชนจึงให้ความสำคัญกับเด็ก
และเยาวชนด้วยการสร้างเครือข่ายระดับตำบล ในการจัด
กระบวนการเรียนรู้ด้านการดูแลสุขภาพขึ้นมา แต่ปัญหา
มันอยู่ที่ทำอย่างไรถึงจะประสบความสำเร็จ

ลองผิตลองถูกมาหลายวิธี ลงเอยด้วยการทำค่าย
เยาวชนน่าจะเป็นตัวเลือกที่ดีที่สุด

“ค่ายที่ชุมชนจัดขึ้นมุ่งให้เราารู้จักตนเอง ภาวะเบียบ
ต่างๆ จะถูกสร้างขึ้นจากกลุ่มโดยมีผู้นำเป็นคนดูแล ซึ่ง
แตกต่างจากค่ายที่โรงเรียนหรือหน่วยงานราชการอื่นๆ ที่
มีการกำหนดความรู้ และกฎกติกาจากผู้ใหญ่ การเข้า
ร่วมก็ขึ้นอยู่กับความเต็มใจที่สำคัญ คือ หลังจบกิจกรรม
เราต้องสามารถเป็นวิทยากรได้ด้วย”

เคน-มนาชัย สายสี อติตรองประธานค่ายเยาวชน
พูดถึงแนวทางที่ใช้สร้างและพัฒนาค่ายเยาวชนไว้น่า
สนใจทีเดียว

อีกเรื่องที่ไม่น่าเชื่อ คือ ค่ายที่ชุมชนจัดจะไม่มีกร

ทะเลาะวิวาท ทั้งยังพบว่าเด็กมีเพื่อนจากหลายหมู่บ้านเพิ่มขึ้น ต่างจากค่ายโรงเรียนที่มักจะเป็นเพื่อนกลุ่มเดิม ๆ

ผลพลอยได้ อีกอย่าง คือ ทำให้กลุ่มหัวโจกได้มีโอกาสแสดงความเป็นผู้นำ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเอง รวมทั้ง

เมื่อผู้ใหญ่จัดกิจกรรมเด็กก็จะเข้าร่วมกิจกรรมตามความสนใจ เช่น กลุ่มฝึกปลอดภัยจราจร กลุ่มเลี้ยงไก่ชน กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มอนุรักษ์ด้านสิ่งแวดล้อม กลุ่มสมุนไพร และยังพบว่ามีการกิจกรรมที่เด็กคิดและจัดกันเอง ได้แก่ การทอดผ้าป่าขยะในวันเด็ก

04 ป่าชุมชน ผลิตผลกลับบ้านเราเอง

วิกฤติปากท้องที่มาของการอนุรักษ์

จากสภาพป่าไม้ที่เห็นในปัจจุบัน แทบไม่น่าเชื่อว่าในอดีตประมาณ 20-30 ปีที่แล้ว พื้นที่ในตำบลนาบัวประสบวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อมอย่างหนัก ที่บอกว่าแทบไม่น่าเชื่อ เพราะเปรียบเทียบกับสภาพของชุมชนในปัจจุบัน

คิดดู...ปัจจุบันในตำบลนาบัวเกือบทุกหมู่บ้านมีป่าที่เขียวชอุ่ม น้ำท่าอุดมสมบูรณ์ ทรัพยากรธรรมชาติมีให้จนเหลือกินเหลือใช้ไม่เห็นจะมีร่องรอยของภูเขาหัวโล้นเหมือนที่คนเฒ่าคนแก่พูดเลยแม้แต่น้อย แล้วที่มาของเรื่องนี้มีที่มาได้อย่างไร คงต้องย้อนความกลับไปในช่วง พ.ศ. 2525-2526 ก่อนหน้านั้นป่าและชุมชนพึ่งพากันและกันมาตลอด ในลักษณะคนอยู่ได้ ป่าอยู่ได้ จนกระทั่งถึงช่วง พ.ศ. 2525 กรมป่าไม้ให้สัมปทานแก่บริษัทแสงศิริค้าไม้ ถ้าเพียงเท่านั้นก็ยังคงพอมีป่าในพื้นที่ที่ไม่ได้ให้สัมปทานหลงเหลืออยู่

โลกความจริงมักโหดร้ายเสมอ คนที่ทำลายป่า ไม่ใช่เฉพาะบริษัทที่ได้สัมปทาน ชาวบ้านในสมัยก่อนก็ไม่ใช่อย่อยในเรื่องทำลายป่า จากที่เคยทำไร่ทำนาเฉพาะพื้นที่ราบพอมีการตัดถนนเพื่อขึ้นไปเอาไม้ชาวบ้านก็ใช้เส้นทางเดียวกันนี้เองขึ้นไปผ่าทางถางป่าเพื่อทำการเกษตร

มีคำบอกเล่าว่า ภูเขาทั้งลูกมองไปเห็นแต่ไร่ข้าวโพด

ผลจากความมักง่ายและมักมากทั้งจากรัฐ จากบริษัทค้าไม้ และจากชาวบ้านบางส่วน ป่าไม้ที่เคยอุดมสมบูรณ์ น้ำที่เคยมีตามฤดูกาล บรรดาของป่า สัตว์ป่า สัตว์น้ำที่ชาวบ้านเคยได้อาศัย ลดลงอย่างรวดเร็วน่าใจหาย ฝนที่ควรตกตามฤดูก็ไม่ตกตามเวลาที่ควรจะตก หรือตกที่ก็มากจนกลายเป็นน้ำป่า

ด้วยสถานการณ์ดังกล่าวจึงเริ่มมีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งได้ร่วมกันจัดกลุ่มอนุรักษ์ป่า ต้นน้ำ ลำน้ำตอนขึ้นมา ที่สำนักงานนี้ภาครัฐไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเลย ภาคประชาชนทำเอง เริ่มตนเองล้วน ๆ

จากชุดดีต่อการสร้างความเข้าใจ

ในที่สุดก็ได้รู้ว่าหลักเขตเจ้าปัญหาที่เห็นตั้งแต่นั่งรถเข้ามาที่นาบัว ที่แท้เป็นหลักเขตที่ใช้กำหนดเขตป่า

ชุมชนนี้เอง แต่ใครเป็นคนเริ่ม ใครเป็นคนกำหนดเขตป่าชุมชน ใครเป็นคนรับผิดชอบ คงไม่มีใครเล่าเรื่องนี้ได้ดีที่สุดเท่าไก่อัดคนเก่งผู้นำทริปนี้อีกแล้ว

“หลังจากที่ชุมชนเกิดวิกฤติความแห้งแล้ง วิกฤติความอดอยาก รวบรวมปี 2538 คนกลุ่มหนึ่งในหมู่บ้านร้องกอรรวมตัวคิดขึ้นมาว่า ลองอนุรักษ์ป่าสักชั้นตอนตมัย เพื่ออะไรจะดีขึ้นบ้าง แรกๆ มีคนร่วมกลุ่มอยู่ 7 คน เราเอาเรื่องเข้าที่ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน เสนอว่าจะทำแนวกันไฟและกำหนดเขตป่าอนุรักษ์ ซึ่งเมื่อโหวตเสียงกันเราก็ได้เสียงข้างมากจึงได้เริ่มต้นทำป่าชุมชนตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

“กฎ กติกา ก็ไม่ได้มีการห้ามอะไรมากหรือห้ามนอกเหนือเขตที่เราอนุรักษ์ โดยจะห้ามตัดไม้สด ห้ามตัดไม้เผาถ่านในเขต การหาของป่าก็มีการกำหนดช่วงเวลาไม่ใช่หากันทั้งปี อย่างการหาหน่อไม้ฤดูกาลหนึ่งจะกำหนดให้ถึงวันที่ 12 สิงหาคมของทุกปีเท่านั้น ถ้าผ่านไปแล้ว

ก็ให้เริ่มต้นฤดูกาลอีกที่ปิดไป ที่เรากำหนดก็เพื่อให้ป่า
ได้มีเวลาพักฟื้น ป่าได้เจริญเติบโต”

สารวัตร (กำนัน) อุดม หนึ่งในตัวตั้งตัวตีกลุ่ม
อนุรักษ์ป่ากลุ่มอนุรักษ์ป่า ต้นน้ำ ลำน้ำตอน เล้าย่อนไป
ถึงแนวคิดของการอนุรักษ์ป่าชุมชน

ความสำเร็จเชื่อว่าจะมาแค่เพียงช่วงเวลาข้ามคืน
การทำป่าชุมชนต้องต่อสู้กับแนวความคิดของคนสมัย
โบราณอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่นั่นใจเหมือนกันว่าความ
เชื่อเรื่องทฤษฎีการเผาป่าเพื่อสร้างความอุดมสมบูรณ์มี
มาตั้งแต่สมัยใด แต่ความเชื่อแบบนี้เองที่เคยเป็นหนึ่งใน
สาเหตุการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย

คนที่นี่ก็เจอกันเดียวกับคนอื่น ๆ ในแต่ละปีช่วง
ฤดูแล้งจะมีการเผาป่า เนื่องจากมีความเชื่อว่าถ้าปีใดที่
ละเว้นการเผาป่าไป ปีนั้นป่าจะไม่อุดมสมบูรณ์ บรรดา
เห็ด หน่อไม้ ผักป่าชนิดต่าง ๆ จะไม่ขึ้นมาให้ชาวบ้านได้
เก็บกิน เก็บใช้

“เราทำพิสูจน์ความเชื่อโบราณ คนที่ไม่เห็นด้วยเรา
ก็ต้องทำให้เห็น อย่างไรไปก็ต้องคอยระวังเพราะชาวบ้าน
มีความเชื่อว่าถ้าไม่เผาป่า วัชก็จะไม่ได้กินหญ้าอ่อน
ปีแรกลำบากมากเพราะต้องต่อสู้กับคนที่ทำเป็นประจำ

“พอถึงปีที่สาม ความอุดมสมบูรณ์ต่าง ๆ ในพื้นที่
อนุรักษ์เริ่มกลับมา ของป่าต่าง ๆ เหลือกินเหลือใช้ เวลา

ใครจะทำกับข้าวถึงกับมีคำพูดว่า เตียวเดินไปเก็บเห็ด
เก็บผักที่โลดสหลังบ้านก่อน พอผลออกมาอย่างนี้กลุ่มที่
อนุรักษ์ก็มีกำลังใจทำงานต่อ” หนึ่งในกลุ่มอนุรักษ์รำพึง
ความหลังให้ฟัง

จากการพูดคุยยังเป็นเรื่องน่าทึ่งเพราะจะว่าไปแล้ว
ก็เพิ่งจะมีปีหลัง ๆ ที่เริ่มมีหน่วยงานจากภาครัฐเข้ามา
สนับสนุน อย่างกรมป่าไม้ในช่วงหลัง ๆ จะส่งเสริมด้าน
พันธุ์ไม้เศรษฐกิจต่าง ๆ

ของส่วนรวมก็แบ่งๆ กันไป แต่ต้องเคารพกฎกติกา

อีกจุดที่เป็นปัญหาของการทำงาน คือ ในจุดพื้นที่อนุรักษ์มักมีชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่น ๆ เข้ามาลักลอบหาของป่า ซึ่งตามนิสัยของคนที่นี่ก็ไม่น่าจะใช่เรื่องคอขาดบาดตายอะไร ถ้าคนที่เข้ามาใช้ประโยชน์เคารพกติกา

แต่เรื่องของเรื่อง กติกามันมีไว้แหกนะสิ

“ปัญหาที่มีส่วนใหญ่มักจะมีการอ้างว่าป่าเป็นของสาธารณะ คุณจะเอาไว้เป็นของตนเองได้อย่างไร ผมจะพูดบ่อยๆ ว่า คนบ้านอื่นไปหาของป่าก็ไม่ได้หวง เราไม่

ได้หวงการเข้าไปใช้ทรัพยากร แต่ทำไมต้องไปจุดไฟ

“บางครั้งเราจะพูดกับผู้ใหญ่-บ้านหมู่บ้านต่างๆ ให้ไปประชาสัมพันธ์เตือนชาวบ้านในหมู่บ้านของคุณ ว่าไปหาของป่าในพื้นที่อนุรักษ์ หมู่ 11 เขาไม่ได้ว่า แต่

ขอร้องอย่าไปจุดไฟ และให้ยอมรับกฎกติกา หลังๆ เราก็มีคำถามว่าในนาบัวทุกหมู่บ้านมีป่าด้วยกันทั้งนั้น แต่ทำไมหมู่บ้านอื่นจึงไม่อนุรักษป่า ในที่สุดแต่ละหมู่บ้านก็เกิดแนวคิดที่จะมีกลุ่มอนุรักษป่าชุมชนขึ้นมา จนเกิดเป็นเครือข่ายในระดับตำบล” พี่ตมเล่าปัญหาให้ฟัง

ส่วนวิธีการลงโทษผู้ฝ่าฝืนใครจะลอกเลียนแบบก็ไม่ว่ากัน คือ เวลาตัดสินจะมีคณะกรรมการร่วมกันในระดับตำบล เอาเข้าจริง ๆ แล้ว คนที่จะทำผิดก็มีน้อยมาก เวลาใครเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่า แล้วทำผิดกฎกติกา ชุมชนก็จะเอาเรื่องไปคุยในที่ประชุมว่าจะทำอย่างไรกับคนทำผิด

โดยมากทำในลักษณะให้เกิดความอาย อาจจะมีการไปต่อว่ากันว่าเป็นคนที่ใช้ไม่ได้

อีกวิธีซึ่งเป็นวิธีที่ชาวบ้านกลัวมาก คือ ถ้าใครทำผิดซ้ำสอง เวลาเกิดความเดือดร้อนจะไม่ได้รับการช่วยเหลือจากชุมชนอีกไม่ว่าจะด้านการเงิน หรือการช่วยเหลือจากระบบราชการต่างๆ

จะว่ามีแต่ปัญหาที่เกิดจากภาคประชาชนเองก็ไม่ถูกนัก เจ้าหน้าที่ภาครัฐเองแรก ๆ ก็ไม่พอใจนักที่ชาวบ้านเข้ามาจัดการป่าด้วยตนเอง

กรณีปักป้ายแสดงเจตนารมณ์พิทักษ์ป่าชุมชนนี้เป็นกรณีที่เห็นได้ชัดเจน เจ้าหน้าที่ป่าไม้มักวนเวียนมา

ถามว่าใครเป็นคนเอาป้ายมาปัก ใครอนุญาตให้ชาวบ้านเข้ามาหาประโยชน์ ป่าไม้มักจะเข้าใจว่าชาวบ้านจะเข้าไปยึดป่า อย่างไรก็ตามดีหลังจากการพิสูจน์การทำงานของชาวบ้านก็ได้รับการยอมรับจากกรมป่าไม้ และมีการทำงานร่วมกันในลักษณะทวิภาคี

กลุ่มอนุรักษ์วังปลา งานต่อเนื่องจากเรื่องป่าไม้

พูดถึงเรื่องป่าไม้ อีกสิ่งทีมองข้ามไม่ได้คงไม่พ้นเรื่องนี้

กลุ่มอนุรักษ์วังปลาของทีนี้จะมีคณะกรรมการชุดเดียวกับกลุ่มอนุรักษ์ป่า ซึ่งการจัดการใช้แนวทางเดียวกับการจัดการป่า เน้นการมีส่วนร่วมและพูดคุยทำความเข้าใจ ส่วนที่มาของการทำโครงการก็มาจากวิถีการหากินของชาวบ้านที่เปลี่ยนไป จากที่หาเพื่อกินมาเป็นหาเพื่อขาย

เรื่องนี้ทุก ๆ ชุมชนคงเผชิญปัญหาเดียวกัน เท่าที่เห็นทุก ๆ ที่ก่อนอนุรักษ์ยังไม่เห็นที่ไหนคิดได้ก่อนทรัพยากรหมดเลย แต่ก็ไม่ใช่ปัญหา คิดซำย่อมดีกว่าไม่คิด

โดยส่วนตัวผู้เขียนคิดว่าทุกชุมชนก็สามารถตั้งกลุ่มอนุรักษ์วังปลาได้ ถ้ามีความตั้งใจเพียงพอ แต่จะทำอย่างไรที่ให้คนมีจิตสำนึก พุด่ง่ายทำยาก แต่ชุมชนนี้

ทำสำเร็จมาแล้ว อะไรคือเคล็ดลับความสำเร็จลองมาฟังกัน

“การทำงานจะเริ่มต้นจากการพูดคุยในระดับชุมชนขยายเรื่อยไปถึงระดับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เราจะกำหนดเขตห้ามจับสัตว์น้ำทุกชนิด ในฤดูน้ำหลากที่จะปล่อยให้มีการจับสัตว์น้ำกันเสรี ส่วนนอกเขตเราจะมีการติดกาวไม่ให้มีการช้อนปลาอย่างเด็ดขาด ถ้าเจอที่ไหนจะดำเนินการอย่างเด็ดขาด

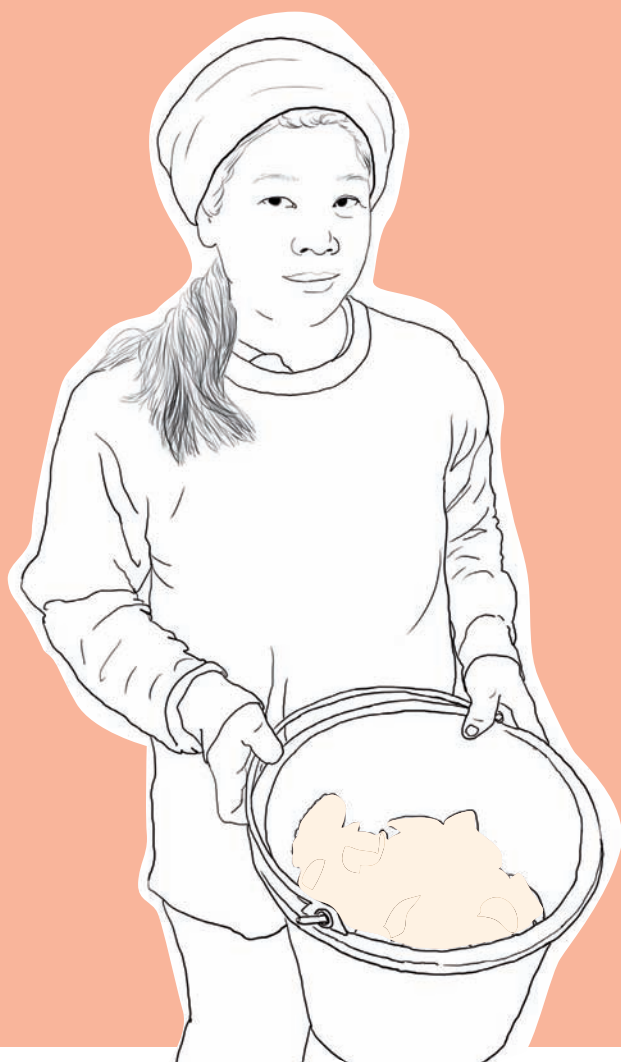
ปัญหาอีกอย่างที่พบ คือ บ้านมั่งหรือว่าชาวไร่ที่อยู่บนภูเขาจะใช้ยา ใช้ปุ๋ย พอฝนตกน้ำจะชะล้างลงมาในลำห้วยทำให้ปลาตาย อันนี้เป็นเรื่องที่ต้องณรงค์และแก้ปัญหากันไป” ณรงค์ศักดิ์ พรมคง วิทยากรประจำกลุ่มอนุรักษ์วังปลากล่าว

ก่อนนอกจากกลุ่มอนุรักษ์ป่าและกลุ่มอนุรักษ์

วังปลา คณะกรรมการฝากทิ้งท้ายไว้น่าสนใจทีเดียวว่า

“สิ่งที่คาดหวังทั้งเรื่องป่าเรื่องน้ำเราไม่ได้คิดอะไรมาก เราคิดถึงเรื่องปากเรื่องท้องของชุมชน จากที่ขาดแคลนตอนนี้ก็เริ่มกลับมาอุดมสมบูรณ์ ความคาดหวังอีกอย่าง คือ ชุมชนอื่นน่าจะเอาไปเป็นแบบอย่าง เรื่องแบบนี้เป็นเรื่องของชุมชนที่จัดการด้วยชุมชนเองได้ ไม่ต้องเอากฎหมายมาใช้กัน

“อย่างป้ายไฟมาป่าหมดนี้ไม่มีประโยชน์อะไรเลยจริงๆ แล้วอยากให้กรมป่าไม้ เข้ามาคุยกับชุมชน ให้ชุมชนดูแลดีกว่าไปไล่จับ ปลุกจิตสำนึกการใช้ป่าน่าจะดีกว่าการติดป้าย แบบนั้นชุมชนไม่มีความรู้สึกว่าเป็นของตนเอง”

05 การเกษตรที่ลากกลาง
วิถีชีวิตแบบนาบัว

เกษตรแบบผสมผสาน ทางออกของเกษตรกรรายย่อย

เกษตรแบบผสมผสาน ทางออกของเกษตรกรรายย่อย

จะบอกว่าเกษตรผสมผสานเป็นเรื่องสมัยใหม่เสียทีเดียวก็ไม่ถูก

จะบอกว่าเกษตรผสมผสานเป็นเรื่องสมัยโบราณก็ไม่ใช่

เคยอ่านหนังสือประวัติศาสตร์เทคโนโลยีการเกษตรที่ดีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มติชน พอสรุปรูปแบบการเกษตรของไทยในสมัยก่อนได้ว่า ‘เป็นการเกษตรที่มีรูปแบบการผลิตหลายๆ กิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการบริโภคของตัวเกษตรกรเอง’

อย่างไรก็ดีการเกษตรรูปแบบดังกล่าวยังมีได้จัดการให้กิจกรรมการผลิตเหล่านั้นได้ผสมผสานเกื้อกูลกันเพื่อลดต้นทุนการผลิต และคำนึงถึงสภาพแวดล้อมเหมือนเกษตรผสมผสานการทำไร่นาสวนผสม

แต่ระบบเกษตรผสมผสานจะเป็นระบบเกษตรพัฒนาอีกขั้น ซึ่งเกิดจาก ‘ความรู้ ความเข้าใจ’ สามารถจัดกิจกรรมต่างๆ ให้เกื้อกูล และเป็นประโยชน์ต่อกันและกันอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ที่ศูนย์เรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของ ลุงทวี

คีตารักษ์ เราจะพบระบบ การเกษตรที่วางรูปแบบ และ ประสานกิจกรรม ต่าง ๆ แต่ละชนิดได้อย่าง เหมาะสมสอดคล้องกับ สภาพแวดล้อมของพื้นที่ ได้เป็นอย่างดี ที่สำคัญ ลุงทวยังรู้จักประยุกต์นำ โหนดินี่หน่อย อะไรที่

เหลือใช้จากการผลิตชนิดหนึ่งก็นำมาหมุนเวียนใช้ ประโยชน์กับการผลิตอีกชนิดหนึ่ง เช่น การเลี้ยงไก่ หรือหมูบนบ่อปลา หรือไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงกบใน บ่อปลา อะไรประมาณนั้น

“ก่อนทำเกษตรแผนใหม่ลุงก็เหมือนชาวบ้าน ทั่ว ๆ ไป ทำไร่นาเชิงเดี่ยวทำให้เกิดปัญหาความ ยากจน แต่พอมาทำไร่นาสวนผสมชีวิตก็ดีขึ้น พวก บัญชี่ พวกยา ก็แทบไม่ต้องใช้ แต่ปลูกพืชสมุนไพรเพื่อ ให้ธรรมชาติควบคุมกันเอง

“เคล็ดลับที่จะทำไร่นาแบบนี้อยู่ที่ตัวของเรา ต้องตั้งมั่น ถ้าไม่ตั้งมั่นก็จะไปได้ไม่ตลอด กินที่เรา ปลูก ปลูกที่เรากิน ซื่อที่เราทำไม่ได้ แนวคิดหลักของ ลุงคือ อย่าทำหม้อรั่ว ถ้าจะรั่วให้รั่วน้อย ๆ” ลุงทวยพูด

ถึงแนวทางที่หลากหลาย ชุมชนควรนำไปเป็นแบบอย่าง
ยิ่งไปกว่านั้น นอกจากจะนึกถึงตนเองและ
ครอบครัว คุณลุงใจดีของเรายังมีปณิธานการใช้ชีวิตที่
น่าสนใจอีกอย่าง คือ ถ้าสังคมขาดอะไรเราก็ให้ส่วนนั้น
อย่าไปโลภ อย่าไปคิดถึงแต่ตัวเอง ของที่มาจากธรรมชาติ
เดิมที่เป็นของส่วนรวม เรานำมาใช้ประโยชน์พอเหลือแล้ว
ก็ต้องแบ่งปันกันไป

นับว่าเป็นแนวคิดที่น่าทึ่งไม่น้อย แต่ในโลกแห่ง
ทุนนิยมอย่างไรในปัจจุบันจะเหลือคนที่มีแนวคิดเช่นนี้อีก
กี่คนเชียว

ทิวหา/งน หนั๓กรรณแห่งรุด

ระหว่างเดินทางกลับจากที่ศูนย์เรียนรู้อู๋ ของลูงทวีสีตารักษั เห็นชาวนาโยนอะไรใส่เนาไกล ๆ ก็พลางนึกไปว่าคงเป็นการใส่ปุ๋ยธรรมชาติ ๆ ไม่มีอะไรมาก

แต่พอยังใกล้เข้าไป เริ่มสงสัยว่า เอ๊ะทำไมทำทางใส่ปุ๋ยของคนทีนาบัวถึงมีลักษณะแปลกชอบกล จนเข้าไปถึงระยะทีเห็นชัดจึงได้รู้ว่าเป็นการทำนาารูปแบบใหม่ ทีเริ่มมีกระแสได้รับความนิยมในหมู่ชาวนาผู้ไม่หยุดนิ่ง

การทำนาโยนเป็นวิธีการทำนาดูด้วยวิธีการโยนต้นกล้า ทีนี้ทีมาของภูมิปัญญานี้มีถิ่นกำเนิดทีประเทศญี่ปุ่น และจีน และเข้ามาในประเทศไทยได้ไม่นานนัก การทำนาารูปแบบนี้จะช่วยป้องกันปัญหาการเกิดข้าววัชพืช และการระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลได้เป็นอย่างดี อีกทียังสามารถทำนาได้ต่อเนื่องปีละ 3-4 ครั้งต่อปี ในเขตชลประทาน

ทีสำคัญว่ากันว่าถ้าทำนาแบบนี้แล้วจะไม่ต้องใช้สารเคมีทุกชนิด

ถ้าเป็นอย่างทีกล่าวจริงก็ดีในแง่ทีจะทำให้คุณภาพชีวิตของชาวนาและสิ่งแวดล้อมดีขึ้น ทั้งยังเป็นทางเลือกใหม่ของการทำนาแบบยั่งยืน และทำให้อาชีพเกษตรกรเกิดความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ แต่โดยส่วนตัวยังสงสัยอยู่ว่า ‘การโยนข้าวขึ้นไปบนฟ้าจะลดการใช้สารเคมีได้

อย่างไร

เมื่อไม่รู้ก็ต้องถาม แล้วใครล่ะจะตอบคำถามนี้ได้ดีที่สดุถ้าไม่ใช่ชาวนาผู้มีประสบการณ์ทำนาโยนมาเกือบ 3 ฝนแล้วอย่าง พี่หนูหนัด สีตารักษ์ และพี่สมหมาย สีตารักษ์

“ปีแรกก็ลองผิดลองถูก ความสงสัยก็มีอยู่ถ้าไม่ใช้ยาจะเอาโรคพืช และเอาแมลงศัตรูพืชอยู่มัย พุดก็พุดกังวลมากกว่าอุ่นใจ แต่ที่มีกำลังใจทำต่อเพราะว่าเห็นความสำเร็จจากที่อื่น ช่วงหลังๆ เกษตรอำเภอก็เข้ามาสนับสนุนเทคโนโลยีวิชาการต่างๆ

“หลังจากขึ้นปีที่ 2 เราก็กเริ่มเรียนรู้ว่าที่นาไม่มีโรค ไม่มีแมลง มันเป็นเรื่องต่อเนื่องที่มาจาก การเตรียมดินที่เน้นการกำจัดเมล็ดพันธุ์วัชพืชให้หมดก่อนการปลูกข้าว ที่สำคัญกระบวนการไถ คราด เราทำเป็นตั้งแต่ครั้งปู่ย่าตาทวดแล้ว”

ลองเสียบเคียงถามบ้าง สังเกตบ้างก็พอจะเข้าใจวิธีการทำนาโยนได้พอสมควร

เรื่องที่ยุ่งยาก
และซับซ้อนกว่าการ

ทำนาทั่วไป เท่าที่เห็นก็จะเป็นเรื่อง การเตรียมต้นกล้า เริ่มจากการเตรียม เมล็ดพันธุ์ข้าว โดยนำไปเพาะไว้ในถาด หลุมขนาดเล็กที่ใส่ดิน ใช้กระสอบป่าน คลุม รดน้ำประมาณ 15 วัน ต้นกล้า จะสูงประมาณ 15 เซนติเมตร แต่ต้อง ระวังไม่ให้สูงเกินเพราะไม่อย่างนั้นเวลา ไปโยนแทนที่ข้าวจะปักลงกับพื้นนาจะ กลายเป็นใบข้าวติดพื้นนาแทน

ส่วนการโยนกล้าก็แค่เตรียมให้ มีน้ำในแปลงประมาณ 1 เซนติเมตร นำ กระบะกล้าข้าวที่มีอายุ 15 วัน ไปวางในแปลงที่เตรียม ไว้ให้กระจายสม่ำเสมอ อัตรา 60-70 กระบะต่อไร่ จาก นั้นคนที่โยนกล้าจะหยิบกระบะกล้ามาวางพาดบน แขน แล้วใช้มือหยิบกล้าข้าวโยนลงในแปลง ที่สำคัญต้อง โยนให้สูงกว่าศีรษะ อีกอย่างหนึ่ง ควรโยนให้ทั่วแปลงนา อย่างสม่ำเสมอ

ในเรื่องการดูแลรักษาระดับน้ำ วันหว่านกล้าให้มี น้ำในแปลงประมาณ 1 เซนติเมตร (ท่วมหลังปู) หลังจากนั้นประมาณ 3 วัน เมื่อต้นข้าวตั้งตัวได้แล้ว จึงสามารถ เพิ่มระดับน้ำให้อยู่ที่ระดับครึ่งหนึ่งของต้นข้าว หรือ ประมาณ 5 เซนติเมตร เพื่อการควบคุมวัชพืช

หลังการโยนกล้าระยะเวลาเก็บเกี่ยวข้าวที่ระยะเหมาะสม จะอยู่ที่หลังจากข้าวออกดอก (75 เปอร์เซ็นต์) แล้ว 28-30 วัน ซึ่งจะมีความชื้นประมาณ 22 เปอร์เซ็นต์ และจะเกิดความสูญเสียทั้งด้านปริมาณและคุณภาพน้อยที่สุด

ไชโย ลัมยศ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร นครไทย พูดถึงข้อดีของการทำนาโยนไว้ว่า

“การทำนาโยนจะช่วยประหยัดปริมาณเมล็ดพันธุ์ข้าวปลูกได้จำนวนมากกว่า พื้นที่นา 1 ไร่อาจจะใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวเพียง 5 กิโลกรัม แต่ได้ผลผลิตเฉลี่ย 450 กิโลกรัมเทียบเท่าการทำนาหว่านน้ำตมซึ่งจะต้องใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวถึง 30 กิโลกรัมต่อไร่

“นอกจากนี้การทำนาโยนยังช่วยประหยัดเวลา มากกว่านาดำ เพราะสามารถโยนต้นกล้าได้วันละไม่ต่ำกว่า 5 ไร่ต่อคนงาน 1 คน ขณะที่การทำนาดำได้วันละ 1-2 งานต่อคนงาน 1 คน ประหยัดค่าแรงงานวันละ 1,500 บาท หากคำนวณค่าใช้จ่ายทุกกระบวนการผลิตการทำนาโยนจะลดต้นทุนได้มากถึง 50 เปอร์เซ็นต์ของการทำนาทั่วไป แต่ก็มีข้อจำกัดในขั้นตอนการเตรียมเพาะกล้าบนภาคหลุม และสามารถทำได้เฉพาะในพื้นที่ควบคุมน้ำได้”

วังสีรุ้งจริง การเกษตรแบบ ปลูกเพื่อกินเอง

อีก จุด ที่ จะ ไม่
กล่าวถึงไม่ได้ ขณะที่
นั่งพักจากการออกไป
ร่วมโยนกล้ากับชาวบ้าน
ผู้ใหญ่ประมวล วัฒน
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9 บ้านน้ำลอม
คณะกรรมการชมรมกำนัน
ผู้ใหญ่บ้านตำบลนาบัว เล่าให้ฟังว่า

“คนที่นี่เกือบ 100 เปอร์เซ็นต์ พอเกี่ยวข้าวเสร็จ
จะเอาขึ้นยุ้งฉาง คำนวนว่าในหนึ่งปีครอบครัวตัวเองจะ
กินเท่าไร เหลือไว้ทำเมล็ดพันธุ์เท่าไร ถ้ามีเหลือก็จะ
เอาไปขาย เวลาขายเราก็เลือกขายในช่วงที่ได้ราคาเพราะ
ว่าเราไม่ต้องรีบขายเหมือนคนอื่น พวกที่ปลูกเพื่อขายก็มี
บ้าง แต่ไม่ได้ทำแบบบ้าคลั่งคิดถึงแต่เรื่องเงิน เราถือว่า
แผ่นดินนี้เป็นแผ่นดินของบรรพบุรุษ และยิ่งเราเป็นลูก
หลานของพ่อขุนบางกลางหาวด้วย เรื่องที่จะมาทำให้
แผ่นดินของท่านแปดเปื้อนนี่ยิ่งไม่ได้ใหญ่”

ฟังๆ ไป แทบตกเก้าอี้เลยทีเดียว เราๆ ท่านๆ ที่
ส่วนใหญ่หลงไหลไปกับกระแสเงินตรา โลกแห่งทุนนิยม
คงคาดไม่ถึงแน่นอนที่ยังจะมีชุมชนที่มีแนวความคิด
แบบนี้หลงเหลืออยู่ในประเทศไทย

ปลูกเองกินเองแบบนี้ยังงิ่ไม่อดตาย

06 กลุ่มผ้าทอลางพื้นบ้านนาบัว
แหล่งโรงเรียนภูมิปัญญาที่เกือบล้านอง

ในอดีตการทอผ้าใช้เองของไทยมีกระจายไปทั่วเกือบทุกภาค ซึ่งจะมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามคตินิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีของเชื้อชาติ แต่ละกลุ่มชน แต่หลังการที่ประเทศไทยเปลี่ยนเข้าสู่ประเทศอุตสาหกรรม เราจะพบว่าการทอผ้าใช้เองของชุมชนต่างๆ เริ่มหายไป ผ้าทอที่มาจากกระบวนการอุตสาหกรรมได้เข้ามาแทนที่ในลักษณะที่เกือบจะเบ็ดเสร็จ

ที่ยังพอมีก็อยู่ในลักษณะของกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม ซึ่งก็ต้องยอมรับว่าเกือบจะไม่มีพลังอะไรต่อการแต่งกายของชาวไทยแม้แต่แต่น้อย

ในทางกลับกันผ้าทอพื้นบ้านได้กลายเป็นสินค้ามีระดับ และมีกลุ่มลูกค้าเฉพาะกลุ่ม กระแสดังกล่าวมาพร้อมกับโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่เป็นการนำเอาผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัตถุดิบและทรัพยากรในท้องถิ่นมาเพิ่มกระบวนการบริหาร จัดการ การผลิต การตลาด ให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น และจุดขาย

อย่างไรก็ดีไม่ใช่เรื่อง

ง่ายที่กว่าผ้าทอเองจะกลับมามีตัวตนในสังคมไทยอีกครั้ง

ภูมิปัญญาที่หลงลืม

นับเวลาย้อนหลังไม่ถึงหนึ่งชั่วอายุคน แทบไม่น่าเชื่อว่าจากชุมชนที่มีการทอผ้าใช้เอง นาบัวได้กลายเป็นชุมชนที่หลงลืมภูมิปัญญาที่สืบทอดมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ จากที่เคยแทบจะหลับตาทอได้ กลับกลายเป็นต้องให้คนอื่นมาสอน

พูดไปก็เหมือนกล่าวหา แต่เชื่อหรือไม่เรื่องนี้เป็นเรื่องที่คนนาบัวเล่าให้ฟังเอง

“เมื่อก่อนสมัยพ่อแม่ บ้านเราจะทอผ้าใช้กันเอง แต่มาระยะหลังที่เสื้อผ้าสำเร็จรูปเริ่มราคาถูกลงซื้อหาง่าย คนที่นี่ก็ไม่มีใครที่จะทอผ้าใช้เองแล้ว ช่วงแรกที่มีการตั้งกลุ่มขึ้นมามีปัญหามาก คือ เราหลงลืมวิธีการทอผ้าไปเสียส่วนใหญ่แล้ว ต้อง

มาฟื้นฟูความทรงจำกันนานพอตัว แถมยังไม่มีใครมาสอนอีก

“ขนาดอุปกรณ์ที่ใช้ยังต้องไปขอยืมจากชุมชนอื่น ต่อมาในปี พ.ศ. 2546 กรมพัฒนาฝีมือแรงงานได้เข้ามาจัดฝึกอบรมและสอนวิธีการทอผ้าลายแบบใหม่ที่มีความทันสมัยมากขึ้น” บ้าปัก จันทรดี รำลึกความหลังให้ฟัง

ไม่จัดซื้อตัวเงิน เจตนาแรกทีเดียว

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 ความตั้งใจแรกเริ่มของกลุ่มอยู่ที่รักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ให้สูญหายไป และส่งเสริมให้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เริ่มแรกมีสมาชิก 28 คน แหล่ง

เงินทุนหลักจะได้จากสมาชิก ซึ่งการลงทุนก็ไม่ได้มากมาย เอาตามกำลังของชาวบ้าน โดยลงทุนหุ่นละ 100 บาท

เท่าที่บ้าปักเล่าให้ฟังตอนนี้จะมีที่ทำเป็นอาชีพหลักมีประมาณ 5 คน โดยเงินรายได้จากการจำหน่ายจะแบ่งให้ผู้ทำงานร้อยละ 80 หักเข้ากองทุนร้อยละ 10 เพื่อเก็บไว้ปันผล ช่วยเหลือสาธารณะร้อยละ 10

ส่วนเรื่องของการจัดการที่นี่ไม่มีอะไรมาก ไม่มี

การแบ่งลำดับขั้นแบบใครเป็นเจ้านายใคร แต่จะมีคณะกรรมการที่สมาชิกเป็นผู้เลือกตัดสินใจในระดับต่างๆ ร่วมกัน จุดเด่นของกลุ่มจะอยู่ที่ตั้งใจให้เป็นแหล่งเรียนรู้ การทอผ้าแก่เด็กรุ่นใหม่ เรื่องเงินเป็นเรื่องรอง

“จะว่าไม่ขายเลยก็ไม่ใช่ เพราะว่าผ้าที่ทอจะมีกลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าบ้านโนนเข้ามาซื้อเพื่อนำไปตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูป แต่ที่เราตั้งใจ คือ อยากรู้ให้เด็กๆ มีที่เรียนรู้วิธีทอผ้า ว่าแต่เดิมชุมชนเราทอผ้าอย่างไร เวลาเด็กๆ มาที่ศูนย์ป่าจะให้ลองทำจริง ๆ

“ที่ภูมิใจมากที่สุด คือ งานปักธงชัยของอำเภอ กลุ่มของเราก็เป็นคนทอธงให้ อบต. ที่จะนำไปปักที่เขาช้างล้วง ซึ่งทุกตำบลต้องทำธงไปเข้าร่วมงาน กลุ่มเราถือว่าเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ที่สุดและเป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูล

07 กระจาดกลางดาว เครื่องจักสาน อเนกประสงค์

ขณะกินข้าวกลางวันเหลือบไปเห็นกระจาดใส่ผักเครื่องเคียง เห็นรูปทรงแล้วก็รู้สึกว่าจะน่าสนใจและแปลกไม่เหมือนที่เคยเจอมาที่ชุมชนอื่นๆ ถามพี่ตม สารวัตรกำนันผู้รับหน้าที่เป็นไกด์กิตติมศักดิ์ ทำให้ทราบว่า กระจาดที่เห็นเป็นอีกหนึ่งภูมิปัญญาที่สร้างรายได้เสริมให้แก่คนในชุมชนอีกทางหนึ่ง

แค่นั้นก็คงไม่น่าสนใจ พี่ตมจึงทำยว่า “น้องอย่าเข้าใจผิดนะ เรื่องรายได้เสริมนะมันอีกเรื่อง แต่ที่กลุ่มจักสานได้นะมากกว่าที่คิด”

ทั้งทำยอย่างนี้ คนซื้สงสัยอย่างผู้เขียนก็อดไม่ได้ที่

จะรีบรื้อให้แกพาไปดูงานที่กลุ่มจักสาน บ้านนาจาน หมู่ 5 แหล่งผลิตแห่งเดียวของตะกร้าลายดาว

ให้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ที่มาแรกเริ่ม

นั่งรถออกไปจาก อบต. ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 2-3 กิโลเมตร ระหว่างทางตนเองย้ายไปนั่งที่กระบะหลังเพราะว่าอยากสัมผัสบรรยากาศบ้านทุ่งให้เต็มที่ น้องเคน-มนาชัย สายสี อติตรองประธานค่ายเยาวชน ผู้ร่วมเดินทางของเรา เล่าให้ฟังว่ากลุ่มที่จะไปเป็นกลุ่มที่เน้นการใช้เวลาว่างหลังการทำนา ทำไรให้เป็นประโยชน์ มากกว่าที่จะสานตะกร้าขาย

ไ้เราก็ได้แต่นั่งพยักหน้าตาม 'ไ้นี่รู้ไปหมด'

พอถึงศูนย์เรียนรู้กลุ่มกระจาดลายดาว กลับไม่เจอใครเลยสักคน ตอนแรกนึกว่าจะมาเสียเที่ยวเสียแล้ว กะว่าจะรอประมาณครึ่งชั่วโมงถ้ายังไม่มีใครมาจะไปที่กลุ่มอื่นแทน

เหมือนฟ้าเป็นใจ พักหนึ่งมีกลุ่มแม่บ้านนาจานเดินกลับลงมาจากเขาพร้อมกับลำไม้ไผ่ “ตกลงนี่เรามาถูกเวลาจริงเชียว”

หลังจากปล่อยให้สาว ๆ (ใหญ่) พักเหนื่อย ก็ได้เข้าไปคุยกับหัวหน้ากลุ่มจักสาน น้าพิศ-พิศมัย สายสี “เอ๊ะทำไมนามสกุลเหมือนน้องเคน” ถามไถ่จึงได้ความว่า

เจ้าแค้นที่ติดตามคณะของเรามาตั้งแต่ต้นเป็นลูกชายของ
น้ำพิศ แถมยังเป็นญาติห่าง ๆ กับพี่ตมอีกต่างหาก

ถึงว่าทำไมเจ้านี้ถึงได้รอบรู้เรื่องนาบัวหนัก ที่แท้ก็
ลูกหลานของแกนนำชุมชนนี่เอง

“เดิมทีชาวบ้านในชุมชนมีการสานเครื่องใช้ในครัว
เรือน เครื่องมือทำมาหากิน เช่น การสานสวิงช้อนปลา
หรือกระติบใส่ข้าวเหนียวใช้กันอยู่แล้ว จนราวปี 2543
สามีน้าซึ่งเป็นผู้นำชุมชนอยากให้ชาวบ้านมีรายได้โดย
ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น จึงได้ไปขอของบประมาณจากพัฒนา
ฝีมือของพิษณุโลก พร้อมกันนั้นได้มีวิทยากรมาอบรม
การสานกระจาดลายดาว ส่วนที่ว่าทำไมต้องเป็นกระจาด
ลายดาวจำได้ว่าตอนนั้นวิทยากรให้เหตุผลว่าเป็นเครื่องมือ
เครื่องใช้ที่ไม่ล้าสมัย ปรับใช้ได้หลายโอกาสตามความ

ต้องการของผู้ใช้

“ส่วนการดำเนินงานแรกเริ่มมีชาวบ้านเข้าร่วมกลุ่ม 20 คน มีการระดมหุ้น หุ้นละ 100 บาท ภายหลังจึงได้มีการสร้างกฎระเบียบในการบริหารจัดการร่วมกัน โดยรายได้ ร้อยละ 60 จะแบ่งเป็นผลกำไรให้สมาชิก ร้อยละ 10 เป็นค่าบริหารจัดการ และร้อยละ 30 เข้ากองทุนกลุ่มเพื่อเป็นทุนสำรองในการดำเนินงานของกลุ่มต่อไป”
 นำพิศเล่าที่มาของกลุ่มให้ฟัง

ฟังไปฟังมาหลุดปากถามไปว่า “สถานกระจายขายแบบนี้คุ้มกับค่าแรงหรือไม่”

เชื่อหรือไม่ว่าคำตอบที่ออกมาจากสาวต่างจังหวัดวัยกลางคนผู้นี้คิดไปไกลกว่ารายได้ของคนเมืองยิ่งนัก

“เราทำเป็นอาชีพเสริม เรื่องที่จะคุ้มไม่คุ้มถ้าเอาเงินเป็นที่ตั้งไม่คุ้มแน่ ค่าแรงเดี๋ยวนี้ก็สองร้อยกว่าบาทแล้ว จะมานั่งสถานกระจายตัววันหนึ่งคงไม่ถึงแน่ๆ จุดมุ่งหมายหลักคืออยากให้คนในชุมชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

และร่วมกันรักษาภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ส่วนตัวเงินที่เข้ามา ก็ถือว่าเป็นน้ำหล่อเลี้ยงให้สมาชิกมีกำลังใจทำงานต่อไป อีกอย่างในกลุ่มมีทั้งที่อายุยังน้อยและที่อายุมากแล้ว ซึ่งจะมีการพูดคุยกันตลอดเพื่อไม่ให้เกิดช่องว่างระหว่างวัย คนแก่จะได้ไม่เป็นโรคซึมเศร้า”

ฟังคำตอบดูแล้วคนเมืองอย่างเราเป็นอย่างไรบ้าง

ไว้รอต่อ ผลผลิตจากธรรมชาติ

จุดเด่นของผลิตภัณฑ์จักสานที่นี่จะอยู่ที่ไม้ไผ่ที่นำมาสานจะไม่มีปล้องตรงกลาง ผลพลอยได้ดังกล่าวมาจากกิจกรรมอนุรักษ์ป่าชุมชน น้ำพิศยานักย้าหนาว่า ถ้าอยากให้กระจาดออกมาดี ออกมาสวยต้องใช้ไม้ไผ่บนภูเขา

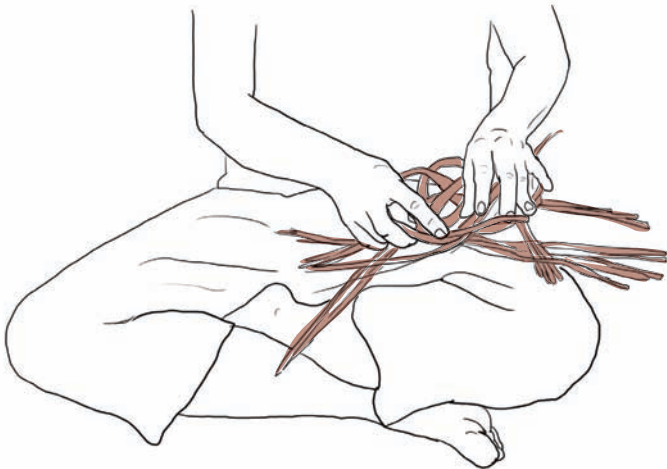
นั่นทำไมต้องใช้ไผ่ป่าด้วย ในเมื่อไผ่ข้างล่างก็มีเรื่องอะไรต้องลำบากขึ้นไปตัดไผ่ถึงในป่าด้วย

“เครื่องจักสานของกลุ่มเราจะใช้แต่ไผ่บนภูเขา เพราะว่าถ้าใช้ไผ่ข้างล่างปล้องจะสั้นและมีรอยข้อต่อ เวลาใครสั่งออเดอร์ถึงจะขึ้นไปตัดไผ่บนภูเขา ไผ่ที่ใช้จะเป็นพันธุ์ไผ่เหียะ คัดเฉพาะที่มีอายุ 1 ปีขึ้นไป และตัดเฉพาะที่จำเป็นต้องใช้”

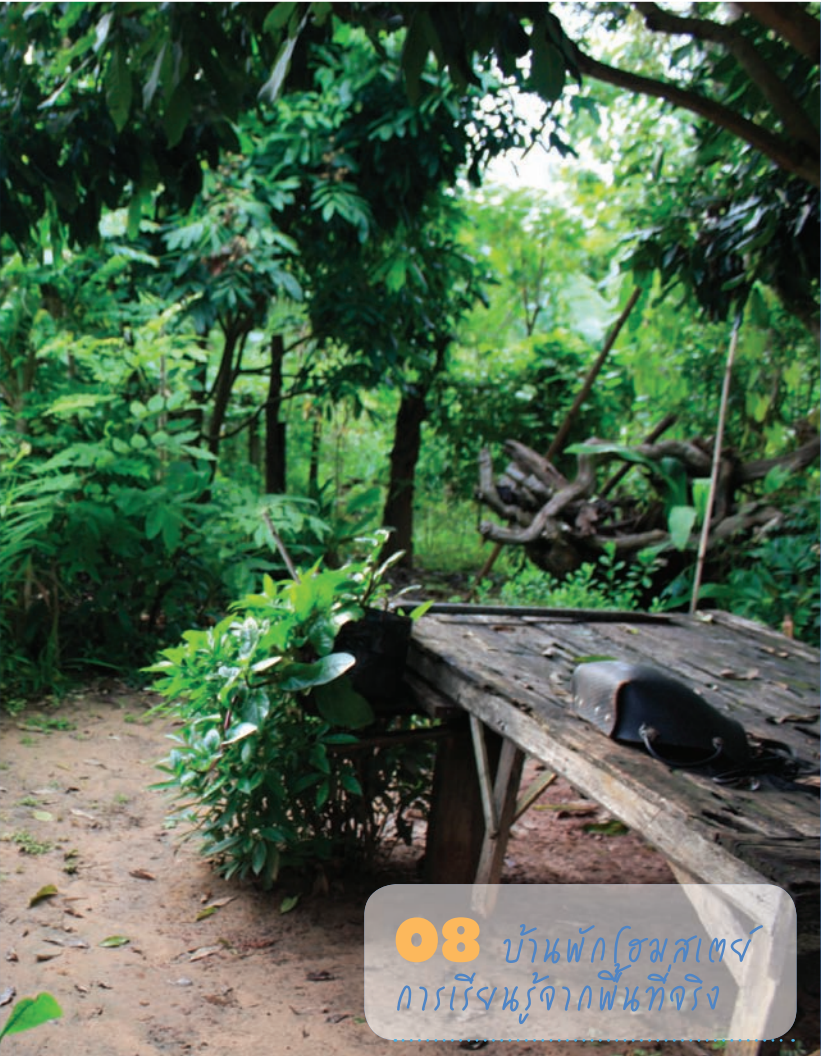
“ใช้ป่าเท่าที่จำเป็น ไม่ตัดทิ้งตัดขว้าง” นับว่าแนวคิดของกลุ่มน้ำพิศน่าสนใจทีเดียว

ตอนนี้ลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นคนในชุมชนเอง เสน่ห์อีกประการของคนชุมชนนี้ คือ ไม่มีก๊ก ไม่มีหวงวิชา กลุ่มจักสานกระจาดลายดาวก็แจกเช่นเดียวกัน ใครสนใจใครอยากสานเป็น ไม่ว่าจะเป็นคนจากหมู่บ้านอื่นแค่เดินเข้ามาก็มีคนพร้อมจะสอนแล้ว

ส่วนในอนาคตจะมีการขยายตลาดหรือผลิตเพื่อขายหรือไม่ จะตัวนำพิศเองหรือสมาชิกคนอื่นยังไม่ได้คิดถึง เพราะว่าถ้าขยายตลาดก็ต้องตัดไม้เพิ่ม คือคนที่นี้คิดถึงป่าไม้เป็นอันดับแรก กิจกรรมอะไรก็ตามถ้าจะไปทำลายผืนป่าที่พวกเขาอุตส่าห์พลิกฟื้นกลับมา คนที่นี้พร้อมจะปฏิเสธอย่างหัวชนฝา

08 บ้านพักโฮมสเตจ
การเรียนรู้จากพื้นที่จริง

เคยสงสัยว่าทำไมในช่วง 10 กว่าปีที่ผ่านมาการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ถึงได้รับความนิยมอย่างก้าวกระโดด จะว่ากระแสความนิยมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือความอยากเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของท้องถิ่นเพียงอย่างเดียวคงไม่ใช่แน่ การท่องเที่ยวและพักอาศัยแบบโฮมสเตย์คงต้องมีอะไรบางอย่างที่นักท่องเที่ยวกระแสหลักมองข้ามไป

ห่างกันแค่หนึ่งก้น โฮมสเตย์ที่แท้จริง

หลาย ๆ คนที่เคยพักโฮมสเตย์คงมีบางส่วนที่อาจจะยังสงสัยและกังขาว่าโฮมสเตย์ที่แท้จริงเป็นอย่างไร และที่ตนเองเคยไปพักอาศัยนั้นใช่โฮมสเตย์จริงหรือไม่

ส่วนตัวคิดว่าบ้านพักโฮมสเตย์ในเมืองไทยส่วนใหญ่จะออกแนวรีสอร์ทมากกว่าที่จะเป็นบ้านพักที่นักท่องเที่ยวเข้าพักร่วมกับเจ้าของบ้าน

ข้อดีของโฮมสเตย์ในลักษณะนั้นก็คือมีความเป็นส่วนตัว

แต่ข้อเสียก็คือจะไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ที่จะเข้าไปเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้าน

ส่วนโฮมสเตย์ของที่นี่ บอกได้คำเดียว ยิ่งกว่าได้หลังคาเดียวกันอีก ก็ป่ากับลุงแกล่เล่นจัดให้พักห้องติดกันกับห้องของแกทั้งสองคน จะมีก็เพียงฝาผนังแผ่นบาง ๆ กั้นกลางระหว่างแกกผู้มาเยือนกับเจ้าของบ้าน โดยส่วนตัวนอกจากเพื่อนสนิทก็ไม่เคยไปพักบ้านใครแบบนี้ แต่ไหน ๆ ก็ไหน ๆ แล้ว จะให้ถอยตอนนี่คงเสียเชิงไม่น้อย

“ไม่มีทีวี แล้วจะอยู่ยังไงเนี่ย” เสียงบ่นของหนุ่มชาวกรุงเริ่มมาแล้ว

นอนไป นอนมา อยู่แบบเงียบ ๆ อย่างนี้ก็ดีเหมือนกันนะ ยังมีเพื่อนเป็นดาวและเดือนด้วยแล้ว ยิ่งค้นพบว่าห้องฟ้ายามค่ำคืนเมื่อไรแสงไฟหลากสี สวยงามกว่าการนั่งจ้องคนวิ่งไปวิ่งมาในจอสีเหลี่ยมเยอะ

นับไปนับมากลายเป็นดาวและเดือนจ้องมองเรา แทนเสียอย่างนั้น

ท้าวเข้หมอกู่ห่ เสรีฟพร้อมอาหารพื้นบ้าน

เช้าวันรุ่งขึ้นหลังจากค่ำคืนอันแสนสงบ และดาวเดือนที่ผลัดกันมาเยี่ยมเยือน หนุ่มชาวกรุงตื่นขึ้นมารับ

เช้าวันใหม่พร้อมกับเสียงตะโกนจากเจ้าของโฮมสเตย์
 ลุงณรงค์ศักดิ์ พรหมคง และป้าเงา ผู้ใจดี

“เมื่อคืน นอนหลับสบายมัย เช้านี้มีผัดผักหวาน
 แกลงเห็ด และต้มยำปลา ที่บ้านป้ากินข้าวกล้องนะ ไม่รู้
 ลูกจะกินได้หรือเปล่า”

ข้าวกล้องของป้าเงามีความพิเศษแตกต่างจากของ
 คนอื่น คือ เป็นข้าวที่มีส่วนผสมระหว่างข้าวหอมมะลิมันปู
 กับข้าวไร่ของชาวม้งซึ่งเป็นข้าวเหนียว สรรพคุณเท่าที่
 ฟังก็น่าสนใจไม่น้อย โรคไต โรคกระเพาะ โรคเกี่ยวกับ
 ทางเดินอาหารกินตัวนี้จะช่วยได้หมด

ส่วนรสสัมผัสเท่าที่ชิมด้วยตนเอง รู้สึกว่ามีความ
 นุ่มลื่นมากกว่าข้าวกล้องจากแหล่งอื่น ส่วนนี้ไม่รู้คิดไปเอง
 หรือเปล่าเพราะว่าตนเองก็ไม่ได้เป็นคอข้าวกล้องที่จะ

แยกแยะออกว่าแบบไหนอร่อย แบบไหนไม่อร่อย ยิ่งได้กินกับกับข้าวพื้นบ้านที่ไม่มีโอกาสได้กินยามอยู่ในเมืองใหญ่ มือเช้าวันนั้นยิ่งกลายเป็นประสบการณ์ที่แปลกใหม่ยิ่งนัก

อดีตกองทหารอากาศสมัคร ปัจจุบันวิศวกรผู้ใช้วงดนตรี อหุรักษ์

ขณะที่กินข้าวเข้ามีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่าง ๆ กับคุณลุงณรงค์ศักดิ์เจ้าบ้าน ทำให้ทราบข้อมูลของนครไทยและนาบัวเพิ่มเติมว่า เมื่อก่อนทางเข้านาบัวมีแต่ถนนคนเดิน เรื่องที่จะมีถนนลาดยางเรียบกริบอย่างปัจจุบัน ในอดีตเป็นเพียงเรื่องฝันเฟื่อง

แค่ถนนลาดยางทำไมต้องฝันเฟื่องด้วย ตนเองยังไม่เข้าใจนัก เลยเลือกที่จะนั่งฟังต่อมากกว่าที่จะแย้งอะไรไป

พอฟังคุณลุงเล่าจบจึงถึงบางอ้อ ก็จะมีมีถนนลาดยางมาถึงนาบัวได้ยังไงกันเล่าในเมื่อพื้นที่นี้ เมื่อ 30 กว่าปีที่แล้วเป็นพื้นที่สีชมพู ซึ่งมีการต่อสู้กันระหว่างกองทัพของรัฐบาลไทยกับ ผกค. จนกระทั่งถึงปี 2525 พื้นที่นี้จึงมีเสถียรภาพมากขึ้น

เล่าไปเล่ามาลุงเดินไปหยิบกล่องอะไรบางอย่างมาเปิดโชว์ พอเห็นเหรียญโน้นเหรียญนี้เท่านั้นละ รู้

เลยว่าคุณถูกคนแล้ว ในอดีตลุงณรงค์ศักดิ์ทำงานเป็น
ทหารอาสาสมัครกองร้อยอาสาชายแดนประจำจังหวัด
พิษณุโลก มีหน้าที่ดูแลชายแดนบริเวณจังหวัดพิษณุโลก
ทั้งหมด ดังนั้นรายละเอียดเรื่องข้อมูลในพื้นที่ ลุงแก่ไม่มี
ผิดพลาดอยู่แล้ว

หลังจากใช้ชีวิตอยู่ในกองทัพมากกว่า 20 ปี เดินทาง

ไปตามตะเข็บชายแดนมากกว่าสองมือนับ ทหารอาสา
คนกล้าเลือกที่จะกลับมาใช้ชีวิตหลังเกษียณอายุราชการ
ที่บ้านเกิดตามประสาตายายร่วมกับป้าเงา-คู่ชีวิตที่มี
วาสนาต่อกันเมื่อครั้งไปรับราชการที่เชียงใหม่

“ตอนนี้เป็นชาวไร่ชาวนาอย่างเดียว ส่วนที่มาทำ
โฮมสเตย์เพราะว่าเมื่อ 3-4 ปีที่แล้ว ผู้ใหญ่บ้านเข้ามาขอ

ให้บ้านลุงเป็นโฮมสเตย์ตัวอย่างแก่หมู่ 11 นอกจากนั้น ยังมีหน้าที่เป็นวิทยากรของศูนย์อนุรักษ์วังปลาหมู่ 11 ปกติแล้วคนมาพักที่นี่ลุงจะเล่าว่ามีแหล่งเรียนรู้หรือว่า แหล่งท่องเที่ยวที่ไหนที่น่าเที่ยว การทำงานก็มีการพูดคุย กับเครือข่ายในชุมชนทุกเดือน มีการปรับแผนตลอด” คุณลุงเล่าให้ฟังถึงแนวทางการทำงาน

อีกสิ่งได้เห็นได้จากโฮมสเตย์ของที่นี่ คือ เน้น ที่ความสะอาด เกณฑ์การคัดเลือกบ้านที่จะเข้าร่วม โครงการจะดูที่ความพร้อมของบ้านและบริเวณบ้าน

ก่อนกลับลุงฝากทิ้งท้ายไว้ที่น่าสนใจทีเดียวว่า

“เวลามาเที่ยวที่นาบัว เวลาไปไหนไม่ต้องกลัว คน ที่นี้จะรู้ว่าเป็นนักท่องเที่ยวมาพักที่บ้านไหน สังคมที่นี่ จะรู้จักกันหมด เป็นเครือญาติกัน เรื่องโจรเรื่องขโมยก็ ไม่ค่อยมี อย่างเด็กรุ่นถ้าใครทำตัวไม่ดีจะรู้กันหมดว่า ลูกหลานใคร เรารู้จักกันหมด”

๐๑ ธนาคารหมู่บ้าน ธนาคารเพื่อคนหน้าบ้าน

เชื่อว่าคนหน้าบ้านทุกภาคส่วนจะอยู่ดีกินดี เท่าที่เห็นด้วยตนเองก็มีอยู่บ้างที่มีชีวิตลำบากยากเข็ญ ไม่ว่าจะเกิดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ ความรู้ไม่เท่าทันนายทุน หรือจะเกิดจากความละโมภของตนเอง คนเหล่านั้นยังคงต้องการความช่วยเหลือทางด้านการเงินอยู่

พอดีกับในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมามีการนำแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง ธนาคารชุมชนไปปรับใช้เป็นรูปธรรม แนวทางดังกล่าวนอกจากจะทำให้มีแหล่งเงินทุนในชุมชนที่ทำธุรกรรมโดยไม่หวังผลตอบแทน แนวทางดังกล่าวยังทำให้ชาวบ้านมีความรู้สึกสามัคคีกันในชุมชน และสามารถยกระดับฐานะของชาวบ้านตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้

แนวคิดธนาคารชุมชน ถ้าจะอธิบายให้เข้าใจพอคร่าวๆ ก็อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นธนาคารที่เกิดจากการ

รวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อช่วยเหลือสมาชิกภายในหมู่บ้านในด้านเศรษฐกิจ ด้านความรู้ของการประกอบอาชีพ การอบรมทรัพย์สินภายในครอบครัว และเป็นแหล่งเงินทุนสำรอง พร้อมกับยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

มีโอกาสดำเนินการร่วมกับ ช.โรมซัย ผลมา คณะกรรมการธนาคารหมู่บ้าน ‘บ้านนาบัว’ หมู่ที่ 4 พยายามชักจูงให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ว่า จริง ๆ แล้วการดำเนินงานของธนาคารชุมชนของนาบัวประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด และถ้าเทียบกับธนาคารใหญ่ๆ ในตัวอำเภอ คนนาบัวนิยมออมเงินที่ไหนมากกว่ากัน

ก็กลัวอยู่เหมือนกันว่าพี่เขาจะเข้าใจว่ามาจ้องจับผิด

เห็นการช่วงเหลือ ไม้ไร่จึงไปซ้ำเติม

“ชุมชนนำแนวคิดเรื่องธนาคารชุมชนมาปรับใช้ และเกิดเป็นธนาคารหมู่บ้าน คือเราจะปรับให้เหมาะสม กับสภาพของชุมชนมากที่สุด จำได้ว่าราวปี พ.ศ. 2549 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทงค์ สมประสงค์ นายกสมาคม นักพัฒนาหมู่บ้านแห่งประเทศไทย มาเปิดธนาคาร หมู่บ้าน หมู่ที่ 6 บ้านน้ำทวน เป็นธนาคารนำร่อง แรก ๆ สมาชิกมีแค่ 16 คน มีเงินหมุนเวียนอยู่แค่หลักหมื่น

“หลังจากนั้นจึงเริ่มได้รับการสนับสนุนจากภาค รัฐ และชาวบ้านเริ่มให้ความนิยมเนื่องจากมีดอกเบี้ยย ที่ถูกกว่าธนาคารทั่ว ๆ ไป หลักการของธนาคารก็ไม่มี อะไรมาก เน้นการช่วยเหลือคนในชุมชนมากกว่าที่จะ ไปซ้ำเติม”

เรื่องเล่าและรอยยิ้มของพืชโรมชัช ชวนให้นึกถึงวิถีชีวิตของคนไทยเรา ไม่ว่าจะคนในชนบทหรือแม้แต่คนในเมืองใหญ่ ต่างมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พึ่งพาอาศัยกัน ไม่นึกถึงตัวเงินเป็นหลัก แต่ก็ท้อใจนักที่เมื่อมองกลับมาในปัจจุบันกลับพบเจอแต่การเอารัดเอาเปรียบ แก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน อย่างไม่มีใครยอมใคร จะโทษทุนนิยม หรือโทษใครก็คงต้องสุดแต่ใครจะคิด

นอกเรื่องไปยกใหญ่ กลับมาพูดถึงแนวทางการทำงานของธนาคารชุมชนที่น่าจะเหมาะสมกว่าธนาคารหมู่บ้านของนาบัว (ชุมชนอื่นๆ ก็น่าจะมีรูปแบบไม่ต่างกัน) จะมีรูปแบบการบริหารในลักษณะการขายหุ้นให้แก่สมาชิกราคาหุ้นละ 10 บาท ใครจะซื้อเท่าไรก็ได้ ไม่จำกัดจำนวน

แต่ไม่ได้หมายความว่าใครหุ้นเยอะจะเป็นเจ้าของนะครับ

ที่น่าสนใจ คือ อัตราดอกเบี้ยจะให้หุ้นส่วนเป็นผู้กำหนดว่าจะคิดดอกเบี้ยเงินกู้เท่าไร แต่ไม่ใช่ว่าจะมาชู้ตริตกันตามอำเภอใจ อย่างปัจจุบันอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ อยู่ที่ร้อยละ 2 ต่อเดือน ก็พอเป็นอัตราที่ชุมชนยอมรับได้ ดีกว่าไปกู้ที่อื่น ส่วนดอกเบี้ยเงินฝากจะبنไปตามการถือหุ้นซึ่งก็ยุติธรรมดี

ลองถามแสบๆ ดู ว่าถ้ามีใครมากู้แล้วเบี้ยว

ธนาคารจะยึดที่ดินเลยหรือไม่

พีชโรมซัย ตอบเต็มปากเต็มคำอย่างไม่คิดเลยว่า “จะไปยึดที่ยึดทางเขาได้อย่างไร พี่น้องกันทั้งนั้น เราสร้างธนาคารหมู่บ้านขึ้นมาเพื่อไม่ให้ที่นาของคนในชุมชนตกไปเป็นของคนอื่น แต่เราจะมาทำเสียเอง อันนี้มันไม่ใช่เวลาใครมีปัญหา ก็เรียกมาคุย มาหาหนทางร่วมกัน ผ่อนได้เท่าไรก็ยึดอายุกันไป”

ทำไมในเมืองกรุงไม่มีแบบนี้บ้างหนอ?

10 ประเพณีท้องถิ่น กระบวนการ
จัดการท้องถิ่นตั้งแต่ครั้งโบราณ

ถ้าจะพูดถึงกระบวนการจัดการทางสังคม อีกเรื่องที่จะไม่พูดถึงไม่ได้ คือ ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับชุมชนเก่าแก่ที่มีอายุยาวนานมาตั้งแต่ครั้งก่อนสุโขทัย ต้องมีแรงยึดเหนี่ยวอะไรบางอย่างที่ทำให้คนในชุมชนยังคงมีความสัมพันธ์เกาะเกี่ยวแน่นแฟ้น

เมื่อเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ ครั้นจะคุยกับผู้นำชุมชนเพียงคนสองคนถึงขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนคงไม่เหมาะสม จึงขอรบกวนให้พี่ตม หมอแหวน และนายภษ ประเจตน์ นักปราชญ์ชุมชน ผู้นำกิจกรรม ผู้เฒ่า ผู้แก่ แก่นนำชุมชน มาร่วมกันพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

บรรยากาศการพูดคุยบริเวณใต้ถุนสถานีอนามัยตำบลนาบัว ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะที่ใช้เป็นจุดศูนย์รวมที่ชาวบ้านใช้ในการทำกิจกรรมมีความเป็นกันเอง มีการพูดคุยโต้ตอบแลกเปลี่ยนความทรงจำกันโดยตลอด จะมีที่ดูเดียดบ้างแต่ก็ตามนิสัยคนนาบัวที่เมื่อสงสัยสิ่งใดหรือไม่เข้าใจสิ่งใดต้องพูดกัน

ประเพณีเลี้ยงพ่อปู่ ประเพณีแห่งการรวมความสามัคคี

หลังจากฟังการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นพอหอมปากหอมคอแล้ว พอจะทราบว่าตั้งแต่ครั้งอดีตประเพณี

ที่ชาวนาบัวใช้ในการชุมนุมคนและเป็นประเพณีที่เชิดหน้าชูตา ได้แก่ ประเพณีเลี้ยงปูนาบัวซึ่งเป็นงานที่มีจุดมุ่งหมายในด้านการสร้างขวัญและกำลังใจ

“ประเพณีนี้เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมากับวิถีชีวิตของคนนาบัว พ่อปู่ของชาวนาบัวจะมีหลายองค์ที่จะดูแลแต่ละหมู่บ้าน ในแต่ละปีจะมีพิธีการจัดเลี้ยงพ่อปู่ที่ชาวนาบัวนับถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในใจ ชาวบ้านจะอธิษฐานหรืออบนพานศาลกล่าว เมื่อเวลาจะไปประกอบกิจการงานสำคัญๆ เช่น เดินทางไกล หรือของหายในช่วงเดือนสี่หรือเดือนหก (มีนาคมหรือพฤษภาคม) ของทุกปี ซึ่งเป็นช่วงที่ชาวบ้านเก็บเกี่ยวแล้ว” ประเจิด ศรีสวัสดิ์ ส.อบต.นาบัว หมู่ที่ 2 เล่าถึงจุดมุ่งหมายของประเพณีให้ฟัง

หลักการของประเพณีนี้เน้นที่คนในชุมชนมีพันธะทางใจต่อพ่อปู่ และต้องมีการนำเครื่องเซ่นไหว้มาทำพิธีแก้บน

“ในพิธีจะไม่มีพิธีสงฆ์มาเกี่ยวข้อง เนื่องจากเป็นประเพณีทางการแสดงความเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่มีตัวตน ในวันนั้นจะมีการชุมนุมผู้ทรงเจ้าประมาณ 10 คน โดยร่างทรงหรือนางทรงปู่จะเป็นผู้หญิง และทำพิธีทรงเจ้าให้ชาวบ้านได้สอบถามถึงเรื่องราวต่างๆ ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ตลอดจนถึงแนะนำให้ชาวบ้าน ประพฤติ

ตนอยู่ในกรอบของความตึงาม ใช้ความระมัดระวังในการ
ดำเนินชีวิต” ผู้เฒ่าผู้แก่ที่มาร่วมพูดคุยหลายท่านเล่า

เพิ่มเติม

สิ่งสำคัญที่สุดของ
ประเพณีน่าจะอยู่ที่ผู้ที่
เป็นร่างทรง เพราะเป็นผู้
ที่มีบทบาทให้คำแนะนำ
คนในชุมชน เป็นการสร้าง
ขวัญและกำลังใจ จะมี
ที่ติดใจอยู่บ้างก็ตรงที่
ทำไมร่างทรงถึงเจาะจง
ว่าต้องเป็นผู้หญิงเท่านั้น
หลังจากที่ได้พูดคุยจึง
ทำให้ทราบว่าเหตุที่ต้อง
ใช้ผู้หญิงเป็นร่างทรงก็
เนื่องจากมีความเชื่อกัน
ตั้งแต่ครั้งอดีตว่าเพศหญิง

มีความซื่อสัตย์ อยู่ในศีลในธรรม ไม่ไปปดมดเท็จเหมือน
เพศชาย เรื่องนี้ก็ต้องถือว่าเป็นความเชื่อเฉพาะถิ่น
ว่ากันไม่ได้

ส่วนตัวคิดว่าประเพณีนี้มีบทบาทสำคัญมากใน
การจัดระเบียบสังคม เนื่องจากในวันงานชาวตำบลนาบัว

จะอยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตาในหมู่เครือญาติ หากใคร
ประพบัติไม่ควรรักจะมีการว่ากล่าวกันในวันนี้ ภายหลังพิธี
เช่นไหว้จะต่อด้วยงานเลี้ยงรื่นเริง บรรยาการในช่วงงาน
ประเพณีชาวบ้านจะมีความรู้สึกที่เป็นสุขเพราะวันนั้น
ถือว่าเป็นวันรวมญาติของชาวบ้าน

แห่งและปักธงบนเขาในวันสงกรานต์ ประเพณีที่มีหนึ่งเดียว ในประเทศไทย

อีกหนึ่งประเพณีที่คนน่านับภูมิใจยิ่งนัก ได้แก่
ประเพณีแห่งและปักธงบนเขาในวันสงกรานต์ ยอมรับ
ตามตรงว่าตอนแรกสับสนกับประเพณีปักธงชัยของ
นครไทยเป็นอย่างมาก ว่ามีวัตถุประสงค์ซ้ำซ้อนกันหรือ
ไม่ และหากจะถามว่าประเพณีนี้ น่าสนใจตรงไหน ถ้า
ตอบว่ามีแห่งเดียวในประเทศไทยจะน่าสนใจพอมัย

“ประเพณีนี้สืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งจะทำ
ในทุกหมู่บ้านที่มีภูเขาอยู่ในเขตบริเวณหมู่บ้านและมีวัด
อยู่ในชุมชน ชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านจะทำธงแล้วแห่มาที่วัดใน
วันสงกรานต์เพื่อวนรอบอุโบสถจำนวน 3 รอบ หลังจากนั้น
จะมีผู้ทำหน้าที่ถวายธงแก่พระภิกษุ เมื่อพระภิกษุรับธง
แล้วจะมอบหมายให้ใครคนใดคนหนึ่งนำธงผูกกับไม้ไผ่ที่
ทำเป็นเสาธงแล้วชาวบ้านจะช่วยกันแห่ธงขึ้นไปปักบนเขา
โดยหน้าขบวนจะมีพระภิกษุนำหน้า” หมอแหวนเล่าถึง

ที่มาของประเพณี

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างประเพณีเลี้ยงพ่อปู่กับประเพณีแห่ธงและปักธงบนเขาในวันสงกรานต์ ประเพณีนี้จะเป็นประเพณีที่แสดงให้เห็นถึงการยึดมั่นในพระพุทธศาสนา มีเรื่องเล่ากันว่าถ้าปีไหนไม่มีการปักธงในปีนั้นจะเกิดอาเพศเหตุร้าย และหากไม่ทำ...ศาสนาพุทธจะเสื่อมจนถึงกาลวิบัติ สิ่งชั่วร้ายจะครองเมืองซึ่งชาวบ้านเปรียบเป็นยักษ์กินคน

ผนวกกับความเชื่อที่ว่าประเพณีจะมีความเชื่อว่าจะเวลาจัดงานในสมัยโบราณชาวบ้านสามารถไปเยี่ยมเอาถ้วยไหโบราณที่ถ้าสมบัติในจุดที่ปักธง ประเพณีนี้เปรียบเสมือนการแสดงความกตัญญูต่อคนโบราณ ในงานนี้จะมีกฎว่าห้ามใครนำดิน นำหิน ห้ามกลิ้งหินลงจากเขา ห้ามตัดต้นไม้ แต่ต่อมาคนไม่มีความสัจย์เชื่อ ถ้าดั่งกล่าวจึงค่อยๆ หายไป

เมื่อพูดถึงเรื่องนี้ พี่ตมรีบเล่าให้ฟังเลยว่า “สมัยเด็ก ๆ มีอยู่ปีหนึ่ง มีคนไปเยี่ยมของที่ถ้าสมบัติมาแล้วไม่ยอมนำไปคืน วันหนึ่งขณะออกไปทำนา แก่รู้สึกว่ามีน้ำท่วมแล้วพยายามว่ายน้ำเอาตัวรอด พอรู้สึกตัวอีกทีกลายเป็นว่ายวบง ตามตัวเต็มไปด้วยรอยแผลและคราบเลือด และตนเองเกือบตาย”

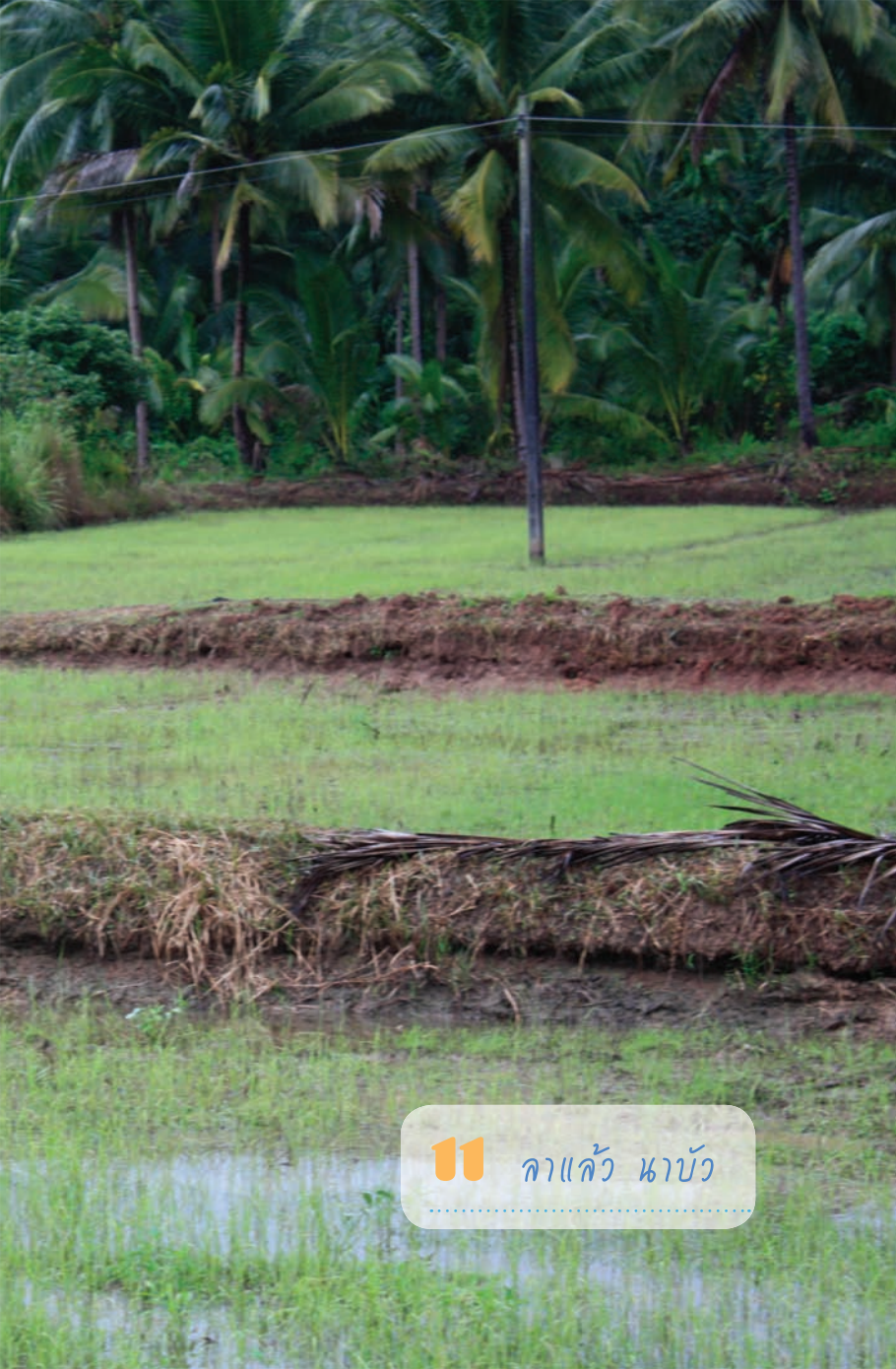
ขึ้นชื่อว่าเรื่องเล่าจะจริงเท็จประการใดก็ไม่อาจ

ตัดสินใจได้ แต่จะเห็นได้ว่านาบัวมีประเพณีที่ใช้จัดระเบียบ
ทางสังคมครบถ้วนทั้งสองด้าน ไม่ว่าจะด้านการจัดการ
และด้านศาสนา

แต่แหม...น่าเสียดายที่ช่วงที่ไปเยือนนาบัวเป็น
ช่วงที่งานดังกล่าวผ่านพ้นไปแล้ว ถ้ามีโอกาสหน้าฉันใด
คงไม่พลาดแน่นอน

11

กาแก้ว หนาว

“อาทิตย์หนึ่งนี่น่าจะรู้จักนาบัวได้ประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์”

ครั้งแรกที่ฟังพ็อดม ไกด์ประจำตัวพุดประโยคนี้ มีความรู้สึกหม่นไส้ไปพร้อมกับความใคร่รู้ว่าที่พี่เขาพูดมาจะจริงแท้มากน้อยเพียงใด แต่เชื่อหรือไม่หลังจากที่ลัดเลาะเข้าออกหมู่บ้านนี้ หมู่นี้ที่ คงต้องบอกว่าค่ากล่าวข้างต้นไม่เกินจริงไปแม้แต่น้อย

สามวันสองคืนที่ใช้ชีวิตกินนอนร่วมกับคนในชุมชน ทำให้ทราบว่าแท้จริงตนเองมีโลกทัศน์เกี่ยวกับวิถีชนบทที่แสนจะคับแคบ และคิดว่าชนบทที่ไหนของประเทศไทยก็เหมือนกัน

ความคิดที่เคยมองว่าไปชุมชนการเกษตรคงไม่พ้นไปดูศูนย์เรียนรู้ พวกข้าวอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ ผักปลอดสารพิษ การเลี้ยงวัวเลี้ยงไก่แบบเกษตรสมัยใหม่ เมื่อมาถึงที่นาบัวความแตกต่างแรกที่สัมผัสได้ คือ

“ที่นี่มีอะไรให้ค้นหามากกว่าชุมชนเกษตรกรรม”

จากแววตาของผู้คนที่มีความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์อันยาวนานตั้งแต่สมัยสุโขทัย คนนาบัวเชื่อว่า ที่นี่เป็นจุดกำเนิดของประเทศไทย ถ้าไม่มีนาบัว ไม่มีนครไทย ปัจจุบันคงไม่มีประเทศไทยอยู่บนแผนที่โลก

ความเข้าใจดังกล่าวจะถูกต้องตรงตามประวัติศาสตร์

หรือไม่ แต่ความเชื่อนี้เองที่ทำให้ชุมชนนาบัวยังคงเป็นชุมชนที่มีแรงยึดเกี่ยวระหว่างคนในชุมชนอย่างเข้มแข็งไม่ว่าจะคนบ้านไหน หมูไหนทุกคนล้วนแล้วแต่เป็นเครือญาติที่พร้อมจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันเสมอ

แน่นอนว่าวิถีดังกล่าวอาจจะขัดกับแนวทางของระบบทุนนิยมเสรีที่แข่งขันกันในทุกเรื่อง ตีค่าทุก ๆ อย่างที่มีอยู่บนโลกเป็นตัวเลขซึ่งพร้อมจะเข้าไปกอบโกยอย่างไร้ยางอาย

แน่นอนว่าเมื่อโลกเป็นอย่างนี้คงไม่มีใครสวนกระแสโลกได้

แต่ทำอย่างไรที่พลังของคนในสังคม พลังของชุมชนจะต้านทานกระแสความบ้าคลั่งของลัทธิทุนนิยมซึ่งมาพร้อมกับความเจริญของโลกได้อย่างเหมาะสม

จะให้ เป็น ชุมชนเกษตรกรรมที่ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมโบราณเพียงอย่างเดียว นั้น คงไม่ใช่ทางเลือกที่น่าจะใช้

จะให้ กลายเป็น ชุมชนเกษตรกรรมแบบอุตสาหกรรมการเกษตรก็คงไม่เหมาะกับวิถีชีวิตของเรา

ที่จะเหมาะสมคงต้องหาจุดกึ่งกลางไปได้ทั้งกับโลกสมัยใหม่ และตั้งมั่นในความเข้มแข็งที่ตนเองมีอยู่แล้ว เมื่อนั้นเราคงอยู่บนโลกใบนี้ได้อย่างภาคภูมิใจและไม่

ไหลเลื่อนไปอย่างไม่มีตัวตน

“ถ้าใครเข้ามาที่นาบัวแล้วอยากเห็นสิ่งสวย ๆ งาม ๆ
นั้น...ไม่มี แต่ถ้าจะมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในนาบัว...มี”

ขณะหันหลังออกจากนาบัว คนที่นี้ยังอุตุส่าห์
ส่งท้ายด้วยประโยคเท่ เป็นของขวัญส่งลาอีก

เล่าประกอบทาว

1 ดินส้ม

เป็นชั้นดินที่มีลักษณะคล้ายหินก้อนเล็กๆ ออกสีส้มๆ ในอดีตมีไว้เพื่อกินเล่น รสชาติออกเปรี้ยวๆ และมีกลิ่นหอม คล้ายที่ภาคกลางกินหมาก แต่ในปัจจุบันไม่ค่อยมีใครนิยม แหล่งที่จะพบ คือ บริเวณป่าของชุมชน ซึ่งต้องขุดลึกไปจากหน้าดินประมาณ 1-2 เมตร เมื่อขุดได้มาแล้วจึงนำมาตากแดดก่อนจึงนำไปกินได้

2 แล่แห่หาค้างคอง

ประเพณีทำแล่แห่หาค้างคองเป็นประเพณีที่สืบทอดการมายาวนานในสมัยโบราณ ในการบวชนาคนั้นชาวบ้านจะร่วมกันทำแล่แห่หาค้างคอง มีลักษณะคล้ายกับแคร่ที่มีคานหามมีหลังคาสูง ไว้สำหรับให้นาคนั่งเพื่อใช้แห่ไปวัด และจะมีการแห่ขบวนไปมาเพื่อความสนุกสนานของผู้ร่วมประเพณี และมีการประดับตกแต่งด้วยการแทงหยวก ซึ่งการแทงหยวกนั้นถือเป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน โดยการฉลุหยวกกลายเป็นลวดลายไทย ซึ่งประเพณีการทำแล่แห่หาค้างคองจะมีการสืบทอดอยู่ที่หมู่ที่ 13 ชุมชนหมู่บ้านอื่นๆ ก็เข้ามาร่วม โดยเฉพาะในหมู่ที่ 6 ซึ่งในปัจจุบันจะมีชมรมผู้สูงอายุอนุรักษ์และสอนให้คนในชุมชน

3 อาหารเพื่อสุขภาพ

เป็นเมนูอาหารที่ทำจากวัสดุที่ชาวบ้านปลูก หาหรือเลี้ยงในชุมชน โดยยึดว่ากินอาหารให้เป็นยา กินยาให้เป็นอาหาร คืออาหารที่ทำจากสมุนไพร ผ่านกรรมวิธีการปรุงแบบคนไทยพื้นบ้าน ที่เน้นในเรื่องความสะอาด ไม่ใส่สารสังเคราะห์ปรุงแต่งอาหาร เช่น ผัดผักหวานที่ใช้ยอดผักหวานจากป่าชุมชน หรือแกงเห็ดที่ใช้วัตถุดิบในพื้นที่เช่นเดียวกัน

4 วัดนาบัว (วัดป่าเลไลยก์)

วัดนาบัวเป็นวัดเก่าแก่ภายในวัดมีซากอุโบสถและเจดีย์ที่สร้างตามรูปแบบสถาปัตยกรรมสุโขทัย ในปัจจุบันเหลือแต่ซากเจดีย์เรียงกันเป็นแถว 3 องค์ ส่วนที่เห็นในปัจจุบันเป็นเจดีย์ที่บูรณะขึ้นมาใหม่ 1 องค์ รอบ ๆ อุโบสถมีการสร้างใบเสมาคู่ ตามความเชื่อโบสถ์ที่มีเสมาคู่คือโบสถ์ที่กษัตริย์เป็นผู้สร้าง ซึ่งนครไทยจะมีที่วัดกลางพุทธอารามกับวัดนาบัวเท่านั้น โดยนำหินทรายแกะสลักเป็นใบเสมาศิลาทรายลวดลายต่างๆ ด้วยฝีมือช่างในท้องถิ่น อีกทั้งในกฎิพระสงฆ์ยังได้เก็บรักษาโบราณวัตถุ สมัยสุโขทัยและอยุธยา ในอุโบสถหลังใหม่ชาวบ้านได้สร้างพระพุทธรูปด้วยไม้ตามความนิยมของท้องถิ่น

5 พระพุทธเจดีย์ศรีอินทราทิตย์ (พระบรมสารีริกธาตุวัดเวแดง)

เป็นเจดีย์ที่สร้างในปี พ.ศ. 2545 โดยสถานที่สร้างเชื่อว่าเป็นต้นตำหนาน 3 กษัตริย์ที่ก่อตั้งประเทศไทย บริเวณยอดเขาแดงซึ่งมีเรื่องเล่าว่าก่อนสร้างเจดีย์ นาวาเอกจุลินทร์ เหลื่อนาค ได้เห็นพระอาทิตย์ขึ้นเป็นสีน้ำเงิน ตามลัทธิยิวฐานว่าหากเทพยดาฟ้าดิน บรรพกษัตริย์ และบรรพบุรุษไทย ให้ท่านเป็นผู้สร้างพระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ขอให้จงแสดงปาฏิหาริย์ให้เห็น ในการสร้างพระเจดีย์มีอุปสรรคนานัปการแต่คณะผู้จัดสร้างก็ร่วมกันฝ่าฟันจนสำเร็จ ปัจจุบันเป็นสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาของชุมชนนาบัวรองจากวัดนาบัว

6 นิคมและบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์แห่งล้งพระพุทธร เจดีย์ศรีอินทราทิตย

เป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีมาตั้งแต่สมัยก่อนสุโขทัย ตั้งอยู่บนยอดเขาแดงเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านนิยมขึ้นมากกราบไหว้บูชาขอลาภขอพรต่างๆ มาตั้งแต่สมัยอดีตและหากใครไปลบหลู่ก็จะเกิดภัยอันตรายต่างๆ สำหรับบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ชาวบ้านจะเรียกว่าสระน้ำเขาแดง

7 ผักก้านจอง (ตาลบั้งฤๅษี)

เป็นเป็นพืชล้มลุกที่ขึ้นเองตามธรรมชาติมีอายุการเก็บเกี่ยวนานหลายปี และชอบขึ้นในที่น้ำตื้น ลำต้นเป็นเหง้าขนาดเล็กลอยใต้น้ำดินสอใบขึ้นมาเหนือน้ำ ก้านใบยาวเป็นเหลี่ยมอวบใหญ่ ตัวใบแบนมีขนาดใหญ่เป็นรูปไข่หรือรูปรีป้อมฐานใบเป็นรูปหัวใจดอกสีเหลืองออกเป็นกระจุกที่ปลายก้านช่อประมาณ 7-10 ดอก ก้านช่อดอกมีลักษณะคล้ายก้านใบ กลีบดอกบางเป็นรอยยับย่น มี 3 กลีบ กลีบเลี้ยง 3 กลีบ ผลกลมเกิดรวมเป็นกระจุกเมล็ดสีน้ำตาลหรือออกดำ การเก็บเกี่ยวนั้นสามารถเก็บได้ทุกฤดูกาล ต้นอ่อนผักก้านจองและดอกอ่อนของผักก้านจองสามารถรับประทานเป็นผักสดกับส้มตำ ลาบ ก้อยน้ำพริกและยังทำเป็นผักสุกโดยการลวกเป็นผักจิ้ม น้ำพริกรสชาติอร่อย

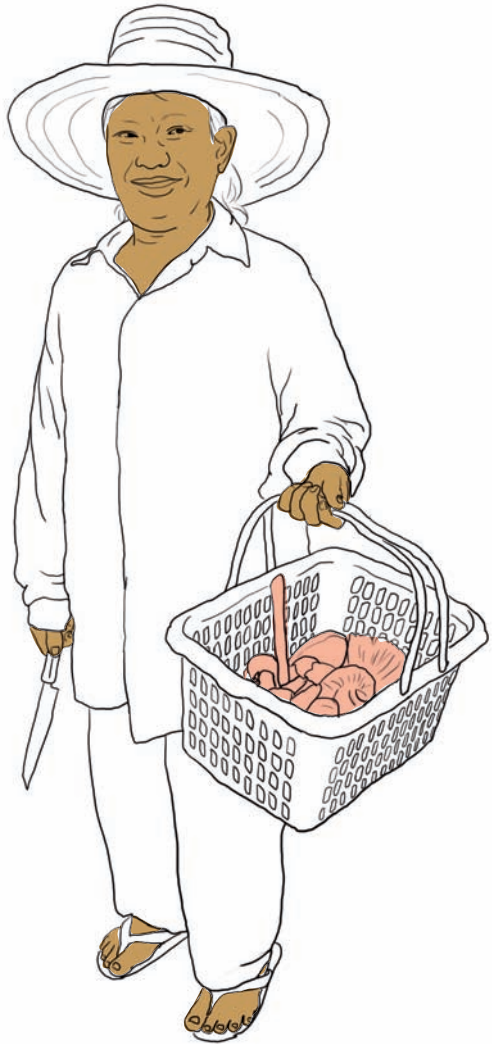
8 พระพุทธรูปโบราณวัดกลาง (ตัวอำเภอ)

เป็นวัดเก่าแก่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองนครไทยโบราณ มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์อ้างอิงว่าสร้างในปีพุทธศักราช 1887 รัชสมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ปฐมกษัตริย์ราชวงศ์ พระร่วง-กรุงสุโขทัย ในวัดมีโบราณวัตถุสถานที่สำคัญ เช่น พระอุโบสถเก่า มีพัทธสีมาทำด้วยศิลาทรายสีแดง ซึ่งเป็นของเก่าแก่ตั้งอยู่โดยรอบ ส่วนภายในอุโบสถใช้เป็นประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ มีขนาดใหญ่ 3 องค์ คือ พระพุทธรูปสำริดศิลปะสมัยสุโขทัย มีขนาดหน้าตักกว้าง 53 เซนติเมตร สูง 68 เซนติเมตร และพระพุทธรูปศิลา นาคปรก ปางสมาธิศิลปะสมัยลพบุรี 2 องค์ องค์หนึ่ง สร้างเสร็จแล้ว แต่มีส่วนชำรุดมีขนาดหน้าตักกว้าง 65 เซนติเมตร สูง 177 เซนติเมตร (เฉพาะองค์พระพุทธรูป สูง 1 เมตร) ส่วนอีกองค์หนึ่งอยู่ในสภาพเป็นโกถน จัดเป็น ศิลปะลพบุรีมีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 18-19

๑ อหุสาวรีงพ่อขุนบางกลางท่าว

ตั้งอยู่บริเวณวัดกลางในตัวอำเภอนครไทย เชื่อกันว่าบริเวณนี้เคยเป็นเมืองบางยาง ซึ่งปกครองโดยพ่อขุนบางกลางท่าว (หรือพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัย) ด้านหลังอหุสาวรีงพ่อขุนบางกลางท่าว มีต้นจำปาขาว อายุกว่า 700 ปี ลำต้นสูงใหญ่ได้รับการอนุรักษ์ไว้ เพื่อให้ชาวบ้านประกอบพิธีบวงสรวงได้สะดวก ตลอดจนเป็นที่สักการะแก่ผู้มาเยือนอำเภอนครไทย

ภาคผนวก

ข้อมูลทั่วไป

ตำบลนาบัวเป็นชุมชนดั้งเดิม ปรากฏหลักฐานการตั้งเป็นชุมชน เมื่อ พ.ศ. 2131 โดยมีผู้นำชุมชนคนแรกชื่อ ‘นายคง’ และได้รับการจัดตั้งเป็นตำบล เมื่อ พ.ศ. 2466 โดยมีขุนนาบัวบริหาร (สาลี สุขรัง) เป็นผู้นำ การเรียก ‘นาบัว’ สืบเนื่องมาจากเรื่องเล่าขานต่อกันว่าชุมชนแห่งนี้มีในพื้นที่ที่เป็นนาข้าวในช่วงฤดูทำนาเมื่อปักดำนาแล้วจะมีดอกบัวผุดขึ้นพร้อมกอข้าวชาวบ้านเรียกว่า ‘บัวผุด’ มีลักษณะเป็นกอบัวเล็กๆ ใบสีเขียว ดอกสีม่วงจะบานสะพรั่งคล้ายเป็นนาบัว (ปัจจุบันยังมีให้เห็นในแปลงนาของ หมู่ที่ 3, 8)

ตำบลนาบัวเป็นพื้นที่ราบหุบเขาแอ่งกระทะ ชุมชนนี้เกิดมานานตั้งแต่สมัยพ่อขุนบางกลางท่าว ก่อนสมัยกรุงสุโขทัย ประชาชนส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่นเดิม ประชาชนบางส่วนอพยพมาจากอำเภอนาแห้วจังหวัดเลย พื้นที่นี้เดิมเป็นพื้นที่การตั้งค่ายทหาร ชื่อว่าบ้านหน้าค่าย ปัจจุบันชื่อเพี้ยนเป็นนาคาลัย

จากข้อมูลที่ได้รับจากองค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้ทราบว่า ตำบลนาบัวมีเนื้อที่ทั้งหมดโดยประมาณ

210 ตารางกิโลเมตรสภาพทั่วไปส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบ มีป่าไม้ และภูเขาเป็นบางหมู่บ้าน มีแม่น้ำแควน้อยไหลผ่านตลอดปี ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ปัจจุบันแบ่งเขตการปกครองเป็น 15 หมู่บ้าน ดังนี้

- หมู่ที่ 1 บ้านนาคาลัย
- หมู่ที่ 2 บ้านบุงสี่เสียด
- หมู่ที่ 3 บ้านโนน
- หมู่ที่ 4 บ้านนาบัว
- หมู่ที่ 5 บ้านนาจาน
- หมู่ที่ 6 บ้านน้ำทวน
- หมู่ที่ 7 บ้านนาไก่อเชีย
- หมู่ที่ 8 บ้านโนนบึง
- หมู่ที่ 9 บ้านน้ำลอม
- หมู่ที่ 10 บ้านนาคาลัย
- หมู่ที่ 11 บ้านร้องกอก
- หมู่ที่ 12 บ้านบุงหอย
- หมู่ที่ 13 บ้านไร่พัฒนา
- หมู่ที่ 14 บ้านน้ำตอน
- หมู่ที่ 15 บ้านน้ำแจ้งพัฒนา

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลนครชุม และ ตำบลน้ำกุ่ม
ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลยางโกน และ ตำบลเนินเพิ่ม
ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลบ้านพร้าว
ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลนครไทย

จำนวนประชากร

จำนวนประชากร 8,531 คน ในเขต อบต. 7,996
คน นอกเขต 535 คน และจำนวนหลังคาเรือน 2,186
หลังคาเรือน

อาชีพหลักของคนในตำบล

1. อาชีพทำนา ทำไร่
2. อาชีพเลี้ยงสัตว์
3. อาชีพรับจ้าง
4. อาชีพค้าขาย
5. อาชีพรับราชการ

สถานศึกษา จำนวน ๗ แห่ง แยกเป็น

- โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น – ตอนปลาย 1 แห่ง
1. โรงเรียนนาบัววิทยา หมู่ที่ 5 บ้านนาจาน
- โรงเรียนประถมศึกษา 6 แห่ง

1. โรงเรียนประชาสงเคราะห์พิทยา หมู่ที่ 4
บ้านนาบัว (โรงเรียนขยายโอกาส)

2. โรงเรียนกัลยาณีวัฒนา 1 หมู่ที่ 11 บ้านร้องกอก
(โรงเรียนขยายโอกาส)

3. โรงเรียนบ้านนาไค้เขีย หมู่ที่ 7 บ้านนาไค้เขีย

4. โรงเรียนบ้านน้ำลอม หมู่ที่ 9 บ้านน้ำลอม

5. โรงเรียนบ้านนาคาลัย หมู่ที่ 1 บ้านนาคาลัย

6. โรงเรียนภูษัตรวมไทยพัฒนา หมู่ที่ 15 บ้านน้ำ-
แจ้พัฒนา

ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 10 แห่ง หมู่ที่

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 12

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 3 แห่ง

1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโนน หมู่ 3 บ้านโนน

2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านนาคาลัย หมู่ 1
บ้านนาคาลัย

3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประชาสงเคราะห์พิทยา

สถาบันและองค์การศาสนา:

วัด จำนวน 6 แห่ง

1. วัดนาบัว หมู่ที่ 3 บ้านโนน

2. วัดน้ำทวน หมู่ที่ 6 บ้านน้ำทวน

3. วัดน้ำลอม หมู่ที่ 9 บ้านน้ำลอม

4. วัดนาคาลัย หมู่ที่ 1 บ้านนาคาลัย
5. วัดบ้านไร่พัฒนา หมู่ที่ 13 บ้านไร่พัฒนา
6. วัดบ้านโนนบึง หมู่ที่ 8 บ้านโนนบึง

สำนักสงฆ์ จำนวน 3 แห่ง

1. สำนักสงฆ์เขาแก้วมณี หมู่ที่ 11 บ้านร้องกอก
2. สำนักสงฆ์บ้านบุงสี่เสียด หมู่ที่ 2, 5 บ้านบุง-

สี่เสียดและบ้านนาจาน

3. สำนักสงฆ์บ้านน้ำตอน หมู่ที่ 14 บ้านน้ำตอน
โบสถ์คริสต์ จำนวน 1 แห่ง

1. โบสถ์คริสต์ หมู่ที่ 7 บ้านนาไถ่เขี้ย

การสาธารณสุข:

สถานอนามัย จำนวน 2 แห่ง

1. สถานอนามัยนาบัว หมู่ที่ 3 บ้านโนน
2. สถานอนามัยนาคาลัย หมู่ที่ 10 บ้านนาคาลัย

แหล่งท่องเที่ยว

1. น้ำตกตาดดีหมี เป็นหนึ่งในน้ำตกของลำน้ำตอน ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 14 ตำบลนาบัว อันเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร สายสำคัญของ ตำบลนาบัว ตลอดจนอำเภอนครไทย

2. น้ำตกตาดใหญ่ เป็นน้ำตกชั้นที่สวยงามแห่งหนึ่งของลำน้ำตอน ตั้งอยู่หมู่ที่ 14 ตำบลนาบัว ซึ่งเป็นชั้นที่น้ำ

ใสสะอาด ลึก เป็นที่อยู่อาศัยของปลาเป็นจำนวนมาก

3. ผาขีด เขากูขีด เป็นถ้ำที่มีภาพสลักและเครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น ขวานหินเก่า ขวานหินใหม่ เครื่องมือ ขัดหิน ซึ่งเป็นหลักฐานแสดงการอยู่อาศัยของมนุษย์ในพื้นที่นี้ตั้งแต่สมัยยุคหิน ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 15 บ้านน้ำแข็งพัฒนา

ฐานคิดการขับเคลื่อนสู่ตำบลน่าอยู่ของ อบต.นาบัว

ตำบลนาบัวได้กำหนดวิสัยทัศน์ว่า ‘ศูนย์กลางบริการด้านอาชีพ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มุ่งมั่นการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ เพื่อให้เป็นตำบลที่มีบริการที่หลากหลาย’ ส่งผลให้ประชาชน โดยเฉพาะแกนนำของกลุ่มต่าง ๆ มีเป้าหมายเดียวกัน โดยมีฐานคิดในการดำเนินการดังนี้

1. ปลุกฝังวัฒนธรรมการลงแรง
2. การสร้างกระบวนการร่วมคิดร่วมทำ
3. ผู้นำต้องทำเป็นแบบอย่าง
4. สร้างทีมสร้างเครือข่าย

ระบบการจัดการคุณภาพชุมชนโดยชุมชนของตำบลนาบัว ประกอบด้วยระบบย่อยที่เกี่ยวข้องในเบื้องต้น ดังนี้

1. ระบบการบริหารจัดการตำบล องค์การบริหาร

ส่วนตำบลนำวีบริหารจัดการตำบลด้วยแนวคิด การปลูกฝังวัฒนธรรมลงแรง สร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ผู้นำต้องทำเป็นแบบอย่าง และสร้างทีมสร้างเครือข่ายในการพัฒนาตำบล

2. ระบบการดูแลสุขภาพชุมชนและอาสาสมัคร เน้นการตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของพื้นที่ จากการสำรวจข้อมูลอย่างเป็นระบบ

3. ระบบองค์การการเงินและสวัสดิการ เน้นการส่งเสริมการออมเงินหรือการระดมเงินที่มีระบบการบริหารจัดการที่ดี โปร่งใส ตรวจสอบได้ เพื่อช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุในชุมชนในลักษณะของการจัดสวัสดิการ และการให้กู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพและใช้จ่ายในยามจำเป็น

4. ระบบเศรษฐกิจชุมชน เน้นการสร้างอาชีพเสริมในช่วงที่ว่างจากอาชีพหลัก โดยรวมกลุ่มเพื่อใช้ทรัพยากรในตำบล นำทุนทางสังคมที่มีอยู่มาแก้ปัญหาหนี้สิน อยู่อย่างพอเพียง พึ่งตนเองได้

5. ระบบการเรียนรู้เพื่อเด็กและเยาวชน เน้นการพัฒนาคนโดยเริ่มจากเด็กที่เป็นทุนของการพัฒนาตำบล ในอนาคต พัฒนาให้เด็กมีการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ และรักรากเหง้าของตนเอง โดยใช้ทุนทางสังคมของตำบลในการเข้าร่วม

6. ระบบเกษตรพอเพียง เนื่องจากอาชีพหลัก

ของตำบลนาบัวคือการทำเกษตร แต่ค่าใช้จ่ายในเรื่อง การเกษตรและอาหารในแต่ละครอบครัวมีจำนวนมาก จากการทำประชาคมทำให้ประชาชนตำบลนาบัวปรับมา ทำเกษตรแบบพึ่งพาตนเอง เพื่อการลดรายจ่าย และเพิ่ม รายได้ให้แก่ครอบครัว

7. ระบบภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน โดยการส่งเสริมด้านภูมิปัญญาโดยให้คนในชุมชนมา เรียนรู้ และถ่ายทอดให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนผ่าน ทำกิจกรรมต่างๆ เช่น ประเพณีปักธงวันสงกรานต์ ประเพณีทำแลแห่นาค และหัตถกรรมพื้นบ้าน ทางหยวก เป็นต้น

8. ระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม มีการส่งเสริมแนวความคิดการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยคนกับป่าอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพา และมีการสร้าง เครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อร่วมกันจัดการ ป่าชุมชนในระดับของภูมิภาคอย่างเป็นปึกแผ่น

ผลสำเร็จของพลังชุมชนตำบลนาบัว

1. การจัดงานเวทีวิชาการชาวบ้านได้มีการจัด อย่างต่อเนื่องถึง 15 ปี และปีถัดๆ ไปได้มีการกำหนด เจ้าภาพไว้อย่างชัดเจน

2. การจัดงานแต่ละปีเป็นความต้องการของชาวบ้าน

เป็นสัญญาผูกพันต่อกันของแต่ละหมู่บ้านในตำบลนาบัว
และชาวบ้านดำเนินการเองทุกประการ

3. วันงานถือได้ว่าเป็นวันแห่งความภาคภูมิใจของ
ชาวตำบลนาบัวเพราะทุก ๆ หมู่บ้านจะรวบรวมผลงานที่
ได้รางวัลที่ได้รับมานำเสนอต่อเวที

4. ผู้นำและองค์กรต่าง ๆ ร่วมทำงานกันเป็นทีม

5. ความเชื่อถือในตัวผู้นำ

6. การปรับบทบาทของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

7. ความเสมอภาค

8. มุมมองปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพมีการปรับ
เปลี่ยนจากเดิมที่มุ่งซ่อมมากกว่าสร้าง มาเป็นสร้าง
มากกว่าซ่อม

9. ชุมชนมีการใช้ทุนเดิมทางสังคมเข้ามาร่วมใน
การแก้ปัญหาด้านสุขภาพ เช่น การใช้สมุนไพรที่มีอยู่ใน
หมู่บ้านในการรักษาสุขภาพโดย ‘กินยาให้เป็นอาหาร กิน
อาหารให้เป็นยา’

10. หมู่บ้านคณะกรรมการประกวดหมู่บ้าน พอสว. แบบ
บูรณาการระดับจังหวัด

11. หมู่บ้านคณะกรรมการประกวดหมู่บ้านสาธารณสุข
มูลฐานดีเด่น

12. ชมรม อสม. ตำบลนาบัว คณะกรรมการประกวด
ในระดับภาคเหนือ

13. ตำบลนาบัวเป็นตำบลต้นแบบของสภาพัฒนา
เรื่องแผนแม่บทชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน

14. เป็นตำบลนำร่องของสำนักงานสาธารณสุข
จังหวัดเรื่องไข้เลือดออก

15. ตำบลนาบัวได้รับรางวัลตำบลดีเด่น ตำบล
เขียวขจี ตำบลพัฒนาเศรษฐกิจดีเด่น

